

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет магістерської підготовки
Кафедра екологічного права і
контролю

Магістерська кваліфікаційна робота

на тему: Шляхи імплементації Директив екологічної складової
Угоди про асоціацію з ЄС

Виконала студентка групи МЕК-18
спеціальності 101 «Екологія»
спеціалізація «Екологічний контроль
та аудит»
Гульпа Тетяна Андріївна

Керівник: к.геогр.н., доц.
Владимирова Олена Геннадіївна

Рецензент: к. геогр.н. Чугай
Ангеліна Володімірівна

Одеса 2019

„ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС»

Гульпа Тетяна Андріївна

АНОТАЦІЯ

В роботі наданий аналіз стану виконання екологічних зобов'язань за Угодою про асоціацію Україна - ЄС.

Наданий опис вимог законодавства ЄС у сфері охорони довкілля з урахуванням впровадження відповідних Директив ЄС в Україні за умовами ^годи. Більш докладно проведений огляд законодавчо-правової бази України та керуючих документів ЄС щодо якості атмосферного повітря, його моніторингу.

Ключові слова: екологічна складова Угода про асоціацію Україна-ЄС; Директиви ЄС; якість атмосферного повітря; моніторинг атмосферного повітря, індекс забруднення атмосферного повітря.

«WAYS OF IMPLEMENTATION OF THE DIRECTIVES FOR TUT-
ENVIRONMENTAL DIMENSION OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION
AGREEMENT»

Gulpa Tatyana

ANNOTATION

The paper analyzes the state of fulfillment of environmental obligations under the Ukraine-EU Association Agreement.

Provides a description of the requirements of EU environmental legislation, taking into account the implementation of the relevant EU Directives in Ukraine under the terms of the Agreement. A more detailed review of the legislative and legal framework of Ukraine and the ELTs governing documents on ambient air quality and its monitoring.

Keywords: environmental component of the Ukraine-EU Association Agreement; EU Directives; atmospheric air quality; atmospheric air monitoring, air pollution index.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
1 ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В СФЕРІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	7
1.1 Сектор «Управління довкіллям та інтеграції екологічної політики до інших галузевих політик».....	11
1.2 Сектор «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище»	13
1.3 Сектор «Управління відходами та ресурсами».....	15
1.4 Сектор «Охорона природи»	17
1.5 Сектор «Промислове забруднення та промислові загрози»	19
1.6 Сектор «Зміна клімату та захист озонового шару»	21
1.7 Сектор «Безпека поводження з генетично модифікованими організмами».....	23
2 ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ	25
2.1 Стан атмосферного повітря в Україні.....	25
2.2 Прогрес імплементації Директив сектору «Якість атмосферного повітря» екологічної складової Угоди	30
2.3 Опис Директиви 2008/50/ЄС про якість повітря та чистіше повітря для Європи	36
3 ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВИ 2008/50/ЄС В УКРАЇНІ.....	40
3.1 Новий Порядок державного моніторингу у сфері охорони атмосферного повітря	41
3.1.1 Суб'єкти моніторингу атмосферного повітря	43
3.1.2 Інформаційно-аналітична система даних про якість атмосферного повітря	48
3.1.3 Режими оцінювання та рівні забруднюючих речовин	51
3.1.4 Програми державного моніторингу атмосферного повітря	61
4 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ.....	68
ВИСНОВКИ.....	76
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	79

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Абревіатура	Повна назва
АПС	— автоматизований пост спостережень;
ГДК	— граничнодопустима концентрація;
ДАЗВ	— Державне агентство України з управління зоною відчуження;
ДСНС	— Державна служба з надзвичайних ситуацій України;
ЄС	— Європейський Союз;
ІЗА	— Індекс забруднення атмосферного повітря;
КМУ	— Кабінет міністрів України;
Мінекоенерго	— Міністерство енергетики та охорони довкілля України;
Мінприроди	— Міністерство екології та природних ресурсів України;
МОЗ	— Міністерство охорони здоров'я України;
ОБРВ	— орієнтовно безпечний рівень впливу;
ТЧ _{2.5} ; ТЧ ₁₀	— тверді частки діаметром менше 2,5 та 10 мм.

ВСТУП

Атмосферне повітря є одним з основних важливих елементів навколишнього середовища. Коротко його значення можна висловити так: «повітря – це життя». Добре відомо, що людина здатна прожити без їжі тижні, без води – дні, а без повітря – лише хвилини.

Однією з найгостріших екологічних і соціальних проблем є проблема забруднення атмосферного повітря. Вплив на стан атмосферного повітря із невпинним зростанням антропогенної діяльності стає дедалі небезпечнішим.

Вирішення цієї проблеми вимагає жорсткого регулювання в галузі охорони атмосферного повітря не тільки з боку держави, але й усієї світової спільноти.

Законом України від 07.02. 2019 р. до преамбули Конституції України було внесено зміни, якими на рівні Основного закону держави було закріплено незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, саме це конституційне положення можна вважати логічним завершенням, певною «крапкою» у виборі стратегічного курсу держави.

Серед реформ і законодавчих змін, які зараз упроваджуються в Україні, важливою частиною є виконання екологічної складової Угоди про асоціацію з ЄС. Україна поступово наближається до європейських принципів і підходів у області охорони навколишнього середовища.

З 1 вересня 2017 стартувала реалізація Угоди про асоціацію Україна-ЄС в повному об'ємі, вимогам сфери навколишнього середовища присвячений спеціальний екологічний розділ Угоди. Зараз для України етап апроксимації законодавства до європейських норм. Всі вони умовно розділені на сектори, до кожного з яких є відповідні вимоги на виконання директив ЄС.

В магістерській роботі розглядається євроінтеграційний процес України щодо Глави 6 Угоди «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво», та докладніше про імплементацію Директиви ЄС про якість повітря та чистіше повітря для Європи.

1 ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В СФЕРІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Серед реформ і законодавчих змін, які зараз упроваджуються в Україні, важливою частиною є виконання екологічної складової Угоди про асоціацію з ЄС.

Поступове наближається до європейських принципів і підходів у сфері охорони навколишнього середовища здійснюється відповідно до Додатку XXX до цієї Угоди. Додаток встановлює часові рамки наближення та містить перелік актів у таких секторах [1]:

- управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики;
- якість атмосферного повітря;
- управління відходами та ресурсами;
- якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище;
- охорона природи;
- промислове забруднення та техногенні загрози;
- зміна клімату та захист озонового шару;
- генетично модифіковані організми.

За зазначеним документом Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Директиви та Регламенти ЄС Додатку XXX до Угоди про асоціацію з ЄС

№ п/п	Номер Директиви/Регламенту	Назва директиви/Регламенту
Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики		
1.	Директива 2011/92/ЄС	Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація)
2.	Директива 2001/42/ЄС	Про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище

Продовження табл.1.1

№ п/п	Номер Директиви/Регламенту	Назва детективи/Регламенту
3.	Директива 2003/4/ЄС	Про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄЕС
4.	Директива 2003/35/ЄС	Про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС про участь громадськості та доступ до правосуддя
Якість атмосферного повітря		
5.	Директива 2008/50/ЄС	Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи
6.	Директива 2004/107/ЄС	Про миш'як, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі
7.	Директива 98/70/ЄС	Про якість бензину та дизельного палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ЄЕС, що доповнена Директивами 2000/71/ЄК, 2003/17/ЄК та 2009/30/ЄК і Регламентом (ЄС) 1882/2003
8.	Директива 1999/32/ЄС	Про зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ЄС зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003 та Директивою 2005/33/ЄС
9.	Директива 94/63/ЄС	Про контроль викидів летючих органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ нафти та при її транспортуванні з терміналів до сервісних станцій зі змінами та доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003
10.	Директива 2004/42/ЄС	Про обмеження викидів летючих органічних сполук за рахунок використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продукції полірування транспортних засобів та внесення змін і доповнень до Директиви 1999/13/ЄС
Управління відходами та ресурсами		
11.	Директива 2008/98/ЄС	Про відходи
12.	Директива 1999/31/ЄС	Про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003

Продовження табл.1.1

№ п/п	Номер Директиви/Регламенту	Назва детективи/Регламенту
13.	Директива 2006/21/ЄС	Про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС
Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище		
14.	Директива 2000/60/ЄС	Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики зі змінами і доповненнями, внесеними Рішенням № 2455/2001/ЄС і Директивою 2009/31/ЄС
15.	Директива 2007/60/ЄС	Про оцінку та управління ризиками затоплення
16.	Директива 2008/56/ЄС	Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища
17.	Директива 91/271/ЄЕС	Про очистку міських стічних вод зі змінами та доповненнями, внесеними Директивою № 98/15/ЄС та Регламентом (ЄС) №1882/2003 і Регламентом (ЄС) №1137/2008
18.	Директива 98/83/ЄС	Про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003 і Регламентом (ЄС) 596/2009
19.	Директиви 91/676/ЄС	Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) №1882/2003
Охорона природи		
20.	Директива 2009/147/ЄС	Про захист диких птахів
21.	Директива 92/43/ЄС	Про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами №№ 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003
Промислове забруднення та техногенні загрози		
22.	Директива 2010/75/ЄС	Про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль забруднень)
23.	Директива 96/82/ЄС	Про контроль за загрозами значних небезпек, пов'язаних з небезпечними речовинами, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивою № 2003/105/ЄС та Регламентом (ЄС) №1882/2003

Продовження табл.1.1

Зміна клімату та захист озонового шару		
24.	Директива 2003/87/ЄС	Про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви № 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою № 2004/101/ЄС
25.	Регламент (ЄС) № 842/2006	Про певні фторовані парникові гази
26.	Регламент (ЄС) № 2037/2000	Про субстанції, що руйнують озоновий шар, зі змінами та доповненнями
Генетично модифіковані організми		
27.	Директива 2001/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 березня 2001 року	Про вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів та про скасування Директиви Ради № 90/220/ЄЕС зі змінами і доповненнями
28.	Регламент (ЄС) № 1946/2003 Європейського Парламенту і Ради від 15 липня 2003 року	Про транскордонні перевезення генетично модифікованих організмів
29.	Директива 2009/41/ЄС Європейського парламенту і Ради від 6 травня 2009 року	Про використання генетично модифікованих мікроорганізмів у замкненій системі

З 1 вересня 2017 стартувала реалізація Угоди про асоціацію УКРАЇНА-ЄС.

На рис.1.1 наведений прогрес у виконанні сектору «Навколишнє природне середовище та цивільний захист» за Звітом про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом в 2018 р., підготовленим Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки Офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та за сприяння проекту ЄС «Association4U» [2].

Рисунок 1.1 – Прогрес виконання екологічної складової Угоди в 2018 р.[2].

Кожний з секторів у сфері охорони навколишнього середовища рухається в своєму темпі, тому прогрес – різний для кожного тематичного сектора.

1.1 Сектор «Управління довкіллям та інтеграції екологічної політики до інших галузевих політик»

Наша держава зобов'язалася наблизити своє національне законодавство до декількох директив ЄС з питань управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші галузеві політики. Ці директиви ще називають горизонтальними або наскрізними, оскільки:

- вони стосуються усіх питань охорони довкілля;
- запроваджують механізми щодо попередження та запобігання заподіяння шкоди довкіллю, а також належної проінформованості громадськості про його стан, врахування її думки під час ухваленні рішень, що стосуються довкілля, та доступу до правосуддя з екологічних питань.

Україна в цьому секторі має імплементувати чотири директиви: № 2003/4/ЄС Про доступ громадськості до екологічної інформації; № 2003/35/ЄС

Про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища; № 2011/92/ЄС Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація); № 2001/42/ЄС Про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище.

Для впровадження європейських інструментів в цьому секторі прийняті такі важливі документи:

- Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (28.02.2019) – визначає основні стратегічні цілі, етапи реалізації та очікувані результати екологічної політики держави;

- Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (23.05.2017) – враховує вимоги Директиви 2011/92/ЄС Про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (кодифікація).

- Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (20.03.2018) – враховує вимоги Директиви 2001/42/ЄС Про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище. Набув чинності 12 квітня 2018 року та введений в дію 12 жовтня 2018 року.

Корисним для громадян є Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля, який розпочав роботу з кінця 2017 року.

Розпорядження КМУ від 7 листопада 2018 р. № 825-р «Про схвалення Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», де можна буде знайти різноманітну екологічну інформацію у зручному для користування форматі.

Законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у частині доступу до екологічної інформації» з метою імплементації вимог Директив 2003/4/ЄС Про доступ громадськості до екологічної інформації та 2003/35/ЄС Про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища перебуває на стадії доопрацювання.

Успішна імплементація Директив цього сектору надасть можливість в нашій державі за європейськими принципами:

- забезпечить охорону життя та здоров'я людини і довкілля;
- зберегти біорізноманіття;
- запобігти та звести до мінімуму заподіяння шкоди довкіллю від господарської діяльності, процесів планування та прийняття рішень;
- привернути увагу до екологічних проблем та заохотить населення висловлювати свої думки щодо їх вирішення на місцевому і національному рівнях;
- надати можливість проводити консультації з громадськістю для з'ясування та врахування її думок під час прийняття рішень, які можуть суттєво вплинути на довкілля;
- забезпечити прозорість та відкритість процесу прийняття екологічно важливих рішень;
- гарантуватиме доступ до повної, достовірної інформації про стан довкілля, збір, оприлюднення та розповсюдження органами державної влади екологічної інформації;
- забезпечити доступ до суду та інших процедур оскарження законності рішень, дій чи бездіяльності в екологічній сфері.

1.2 Сектор «Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище»

Основний прогрес у впровадженні екологічних реформ відмічається само у цьому секторі. Угода про асоціацію містить шість директив ЄС у сфері якості води та управління водними ресурсами (включаючи морське середовище), які Україна має впровадити (табл.1.1). Одна з основних цілей імплементації є покращення якості питної води для споживання населенням. Впровадження вимог цих директив також забезпечить створити в Україні сучасну водну

політику у сфері управління річками, міськими стічними водами, морським середовищем, сільськогосподарським забрудненням вод та паводками.

В останні роки в нашої державі було прийнято низку нових законів та інших нормативно-правових актів для імплементації директив ЄС у цьому секторі:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» (04.10.2016) – запроваджені правові засади інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом за вимогами Водної рамкової Директиви 2000/60/ЄС Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики, а також запроваджено правові основи імплементації Директиви 2007/60/ЄС Про управління ризиками затоплення;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном» від 18 травня 2017 р. № 336 – на виконання окремих положень Водної Рамкової Директиви (2000/60/ЄС);

- Закон України «Про ратифікацію договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво в галузі охорони і сталого розвитку басейну річки Дністер» (7.06.2017) – перший транскордонний басейновий договір, що спрямований на розвиток партнерства між державами у запровадженні інтегрованого управління водними ресурсами;

- Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про питну воду та питне водопостачання» (18.05.2017) – встановлює правові засади імплементації деяких вимог Директиви 98/83/ЄС Про якість води, призначеної для споживання людиною та Директиви 91/271/ЄЕС Про очистку міських стічних вод;

- Стратегія морської природоохоронної політики України на період до 2032 року – розроблено структуру Стратегії за допомогою проекту ЄС\ПРООН EMBLASS-II з імплементації Морської стратегії;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» від 19 вересня 2018 року № 758 – з метою імплементації деяких положень Водної Рамкової Директиви № 2000/60/ЄС та Директиви № 2008/56/ЄС Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища;

- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення плану управління ризиками затоплення» від 4 квітня 2018 року № 247, Накази МВС «Про затвердження Методики попередньої оцінки ризиків затоплення» від 17 січня 2018 року № 30 та «Про затвердження Методики розроблення карт загроз і ризиків затоплення» від 28 лютого 2018 року № 153 – з метою імплементації окремих вимог Директиви № 2007/60/ЄС Про оцінку та управління ризиками затоплення.

Які позитивні зрушення надасть імплементація Директив ЄС в цьому секторі для нашої країни? Це:

- чисті річки, озера, ставки;
- висока якість, безпечність та доступність питної води;
- готовність до паводків та зменшення їх негативних наслідків;
- зменшення забруднення вод та продуктів харчування нітратами;
- зниження ризиків спалахів інфекційних захворювань;
- сприяння інвестиціям у системи водопостачання та очистки стічних вод;
- участь громад в управлінні водними ресурсами;
- сучасне управління прісноводними ресурсами;
- сучасна стратегія управління та охорони морськими ресурсами;
- соціальна рівність у доступі до питної води та послуг каналізації

1.3 Сектор «Управління відходами та ресурсами»

У ЄС питання відходів регулюється низкою директив про: відходи; захоронення відходів; управління відходами видобувної промисловості. За Угодою наша держава теж має впровадити ці директиви.

У межах цього сектору задля забезпечення узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері поводження з відходами утворено Координаційну раду на період до 2030 року – Розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. № 820-р.

В Україні сьогодні діє закон «Про відходи», проте він не зовсім відповідає європейським принципам.

Уряд 8 листопада 2017 р. Розпорядженням № 820-р схвалив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року та 20 лютого 2019 р.

Розпорядженням КМУ від 20 лютого 2019 р. N 117-р затверджений Національний план управління відходами до 2030 року». У плані передбачається розроблення таких законопроектів:

- Закону України «Про відходи упаковки»;
- Закону України «Про батареї, батареї та акумулятори»;
- Закону України «Про відходи електричного та електронного обладнання» у шестимісячний строк після прийняття рамкового Закону України «Про управління відходами» (№ 10411), який зареєстровано у Верховній Раді 16.10.2019.

Передбачається, що нове законодавство буде сприяти вирішенню проблем з управлінням відходами в Україні за європейськими принципами, а саме:

- системного підходу до вирішення проблеми з відходами;
- зменшення обсягів утворення відходів;
- збільшення обсягу переробки та повторного використання відходів;
- переходу до економіки замкненого циклу/циркулярної економіки;
- розширення відповідальності виробника за прийняття відходів та повернутої продукції;
- збільшення пунктів прийому втор сировини;
- можливості для збору відходів електричного та електронного обладнання;
- контролю за видаленням небезпечних відходів.

1.4 Сектор «Охорона природи»

Угода про асоціацію містить дві директиви ЄС у сфері охорони природи, які Україна має впровадити: Пташину директиву №2009/147/ЄС та Оселищну директиву №92/43/ЄЕС. Загальною метою цих директив є збереження видів флори та фауни, зокрема птахів, а також середовищ існування (оселищ) видів європейського значення. Директиви про захист птахів та щодо оселищ містять головні правові інструменти для збереження та сталого використання природи в ЄС, особливо через створення мережі природоохоронних територій Natura 2000.

Наявна концепція охорони природи в нашої країні не забезпечує належний рівень збереження унікальних, традиційних чи просто важливих з культурної точки зору видів чи територій. Так, щорічно трапляються випадки нищення первоцвітів, вирубка лісів та пралісів, знищення живої природи Чорного моря. Сьогодні зникаючими чи вразливими видами є такі традиційні для нашої культури види як бурий ведмідь, орел степовий чи беркут. Об'єктом забудови, браконьєрства, рейдерства, незаконних рубок навіть з боку тих інституцій що створені для їх управління та охорони, все частіше стають території природно-заповідного фонду. В нашій країні практично відсутній, окрім мисливських видів, державний моніторинг видів живої природи.

Слід зауважити, що охорона природи є необхідною для економічного розвитку та добробуту людини. Екосистеми надають суспільству низку важливих так званих «екосистемних послуг»: чисту прісну воду; комах-запилювачів; утримують вуглекислий газ, що важливо у питаннях пов'язаних зі зміною клімату; захищають від повеней, зсувів та ерозії, а також створюють величезні умови для туризму, рекреації та лікування. Імплементація директив сприяє економічному росту на місцевому рівні за допомогою створення робочих місць та туризму, особливо у сільській місцевості.

За роки після початку реалізації Угоди в цьому секторі прийнято:

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони тваринного світу» (09.04.2015) – посилення охорони середовищ існування тварин в об'єктах природно-заповідного фонду, заборони використання для добування тварин електротоку, самоловів, самострілів і петель, а також передбачено запровадження в місцях масового розмноження та вирощування потомства тваринами органами самоврядування оголошення "сезонів тиші" в травні-червні;

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації європейських екологічних норм про охорону середовища рідкісних видів тварин і рослин» (07.02.2017) – захист від знищення середовища перебування (зростання) видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України.

З метою узгодження законодавства України до вимог Директиви № 2009/147/ЄС «Про захист диких птахів» та за законом України «Про мисливське господарство та полювання» Мінприродою переглянуто перелік видів птахів та їх природоохоронного статусу та перелік мисливських видів птахів. На основі даних аналізу підготовлено додаток до законопроекту України «Про території Смарагдової мережі» щодо переліку видів птахів, у тому числі, видів регулярної міграції, для яких визначаються території Смарагдової мережі.

Законопроект «Про території Смарагдової мережі» на цей час проходить доопрацювання в Міністерстві енергетики та захисту довкілля України, зокрема в ньому встановлюються правові засади визначення та збереження територій Смарагдової мережі в Україні за вимогами Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі та враховує вимоги Директиви №2009/147/ЄС Про збереження диких птахів та Директиви № 92/43/ЄС Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори.

Також Верховною Радою ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони пралісів згідно з Рамковою

конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат» (23.05.2017). Внесеними змінами забороняється рубка лісу в пралісах, вводиться адміністративна відповідальність за знищення та пошкодження пралісів.

Указом Президента України створено національний природний парк «Нижньодніпровський» (24.11.2015) та низку інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

1.5 Сектор «Промислове забруднення та промислові загрози»

У сфері промислового забруднення законодавство ЄС забезпечує комплексний підхід до контролю за забрудненням повітря, води та ґрунтів, а також встановлює галузеві стандарти для найбільш забруднюючих секторів економіки, з метою скорочення їх впливів на довкілля. За Угодою Україна повинна імплементувати Директиву № 2012/18/ЄС Про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із використанням небезпечних речовин та Директиву № 2010/75/ЄС Про промислові викиди завдяки принципу «забруднювач платить» і застосуванню найкращих доступних технологій та методів управління. До контролю за поводженням з небезпечними речовинами необхідно запровадити цілісний підхід встановлює правила для запобігання значних аварій та обмеження наслідків їх впливу на життя людей і довкілля.

Управління у сфері промислового забруднення в нашій країні потребує ґрунтовної реформи дозвільної системи в сфері охорони довкілля. Мінприроди розробило Концепцію реалізації державної політики у сфері промислового забруднення. Вона схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 402-р. В основі Концепції лежить галузевий підхід до регулювання негативного впливу на довкілля, оптимізація роботи дозвільної системи, а також належний і публічний моніторинг за станом довкілля.

На виконання вимог цієї Концепції Мінекоенерго розробило проект Закону України «Про запобігання, зменшення та контроль промислового

забруднення» та 4 грудня 2019 р. оприлюднило його на своєму офіційному сайті.

Також ведеться робота над узгодженням термінології для офіційного перекладу Директиви 2010/75/ЄС Про промислові викиди (всеохоплююче запобігання і контроль забруднень);

8 листопада 2017 р. уряд своїм розпорядженням № 796-р схвалив розроблений Міністерством енергетики та вугільної промисловості Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок. А для його впровадження 13 червня 2018 р затвердив План заходів на 2018 рік.

Мінприродою 18 лютого 2018 року внесенні зміни до наказу 22 жовтня 2008 року №541, які передбачають встановлення поточних та перспективних технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від існуючих стаціонарних теплосилових установок.

В Україні контроль за поводженням з небезпечними речовинами та запобігання аваріям здійснюється головною Державною службою з надзвичайних ситуацій за Законом України про об'єкти підвищеної небезпеки. Зараз ведеться робота над оновленням цього закону та розробкою детальних планів щодо управління ризиками.

В цьому секторі процес імплементації знаходиться на початковій стадії, хоча потребують негайних дій.

Успішна імплементація Директив ЄС в цьому секторі надасть можливості в нашій державі:

- створити ефективну систему запобігання та здійснення контролю за викидами у повітря, скидами у воду, ґрунти, а також за рівнем шумового забруднення;

- враховувати сумарний негативний вплив на довкілля кожного окремого суб'єкта економічної діяльності;

- створити умови для нових інвестиційних програм та формування екологічно відповідального бізнесу;

- використати європейські найкращих доступних технологій та методів управління;
- перейти до ефективного та екологічного виробництва;
- зменшити адміністративне навантаження на бізнес;
- зменшити корупційні ризики;
- ефективно запобігати великим аваріям та реагувати в аварійних ситуаціях, в т. ч. на транскордонному рівні;
- запобігти ризику виникнення ефекту «доміно» у випадку промислової аварії;
- забезпечити доступ громадськості до інформації про обсяги та наслідки промислового забруднення, а також залучити громадян до процесу прийняття дозвільних рішень.

1.6 Сектор «Зміна клімату та захист озонового шару»

На рівні міжнародного співтовариства та ЄС існує багато правових інструментів, які запроваджують механізми протидії, адаптації та пом'якшення наслідків зміни клімату. ЄС прийняв законодавство, яке врегульовує встановлення схем торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства (Директива 2003/87/ЄС) і регламентує поведінку із фторованими парниковими газами (Регламент 2037/2000) та субстанціями, що руйнують озоновий шар (Регламент 842/2006). Згідно з Угодою про асоціацію наша держава зобов'язалася наблизити своє законодавство до цих європейських стандартів.

У межах сектору у напрямі наближення екологічного законодавства до загальноприйнятих міжнародних і європейських норм Україною в 2016 році було ратифіковано Паризьку угоду, яка передбачає здійснення заходів, спрямованих на зниження викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.

Розпорядженням КМУ від 7 грудня 2016 р. № 932-р з метою формування ефективної внутрішньої кліматичної політики було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року.

Дуже важливим кроком є розробка та подання до Секретаріату Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (30 липня 2018 року Стратегію було розміщено на сайті Секретаріату Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату). Вона передбачає стимули для впровадження низьковуглецевих технологій в усіх ключових секторах економіки.

З метою імплементації окремих вимог Директиви № 2003/87/ЄС Про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства розроблений та прийнятий Верховною Радою України в першому читанні законопроект «Про моніторинг, звітність та верифікацію парникових газів» (28.02.2019).

Також ВР України підтримала в першому читанні законопроект № 9082 «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази», в якому імплементовані положення Регламенту (ЄС) №2037/2000 «Про речовини, що руйнують озоновий шар» та положення Регламенту (ЄС) № 842/2006 «Про певні фторовані парникові гази».

Імплементація зазначених документа ЄС у законодавство України забезпечить на європейському рівні:

- запобігти та адаптуватися до зміни клімату, пом'якшенню її негативних наслідків;
- перейти до низьковуглецевого розвитку економіки держави;
- скоротити викиди парникових газів;
- запровадити систему торгівлі квотами на викиди парниковими газами та доступу до інформації щодо торгівлі викидами парникових газів;
- утиліти чіткі та прозорі стандарти провадження діяльності, яка впливає на зміну клімату;

- встановити вимоги до поводження із речовинами, які руйнують озоновий шар, в тому числі з фторованими парниковими газами.

1.7 Сектор «Безпека поводження з генетично модифікованими організмами»

Законодавство ЄС детально регулює кожен етап використання генетично модифікованими організмами (ГМО) – від їхнього створення чи отримання дозволу на ввіз до маркування та відстеження на ринку. Ключовою метою цього є захист здоров'я людей, тварин і довкілля. Так, задля запобігання безконтрольного умисного вивільнення ГМО в довкілля розроблені детальні процедури оцінки безпечності та ризиків. Угодою про асоціацію передбачається низка директив і регламентів ЄС в у сфері ГМО, до яких Україна зобов'язана наблизити своє законодавство.

Тут слід зауважити, що дедалі частіше з'являються повідомлення про виявлення ГМО на полях України, в кормах та сільськогосподарської продукції. В Україні існує віртуальний сектор продавців, які пропонує широкий вибір ГМО-насіння поширених сільськогосподарських культур. Але за діючим Законом України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» забороняється обіг ГМО-продуктів, які не внесені до державного реєстру ГМО-сортів сільськогосподарських рослин і порід тварин, що створені на основі ГМО. Все це свідчить про існування в державі неконтрольованого тіньового ринку.

Українське законодавство з питань поводження з ГМО сьогодні не повністю відповідає європейським нормам і стандартам. Мінприроди розробило нову редакцію закону, який має впровадити європейські підходи у сфері поводження з ГМО. Законопроектом «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» враховані вимоги щодо вивільнення в навколишнє

середовище та транскордонного переміщення генетично модифікованих організмів, які передбачені Директивою 2001/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 березня 2001 року «Про вивільнення у навколишнє середовище генетично модифікованих організмів». На цей час законопроект доопрацьовується з урахуванням висновку, підготовленого експертами Представництва ЄС в Україні.

За умови успішної імплементації вимог законодавства ЄС у цьому секторі надасть можливості забезпечити в нашій державі:

- системний підхід до використання ГМО на всіх етапах – від їх створення до розміщення на ринку;
- використання тільки безпечних для здоров'я людини і довкілля ГМО;
- ефективний державний нагляд (контроль) за використанням ГМО;
- високі стандарти оцінки ризиків з метою захисту здоров'я людей і тварин від споживання продуктів харчування і кормів, які міститимуть ГМО;
- виявлення довготривалого ефекту використання ГМО для здоров'я людей і довкілля;
- відкритий доступ до реєстру ГМО та продуктів, що їх містять та доступ до інформації про потенційні ризики від застосування ГМО;
- обов'язкове маркування ГМО та продуктів, що їх містять.

Аналізу процесу імплементації директив в межах сектору «Якість атмосферного повітря» Угоди про асоціацію присвяченні наступні розділи цієї роботи.

2 ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ ЄС У СФЕРІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В УКРАЇНІ

2.1 Стан атмосферного повітря в Україні

Забруднення атмосферного повітря сьогодні – надзвичайно важлива проблема в Україні.

Стан атмосферного повітря – один з головних чинників, які впливають на здоров'я населення. Щороку в атмосферу країни виділяється близько 17 млн тонн забруднюючих речовин. Стан атмосферного повітря в Україні викликає занепокоєність екологічних організацій та медиків. Вже не один рік Україна лідирує в світі за показниками захворюваності та смертності, чинником яких є забруднення атмосферного повітря.

Нині по всій Україні є загальна тенденція до спаду виробництва. Однак рівень шкідливих домішок в атмосферному повітрі великих міст залишається стабільно високим.

Основними забруднювачами повітря в Україні є підприємства чорної металургії, енергетики, вугільної промисловості, хімічної та нафтохімічної промисловості. Однак, значний вплив на це мають також викиди з ТЕЦ та автомобілі, кількість яких щороку зростає. Небезпечно це тому, що у своєму складі вихлопні гази мають безліч шкідливих речовин: чадний та вуглекислий газ, оксиди азоту, вуглеводні, сажу, бензопірені та важкі метали.

Також однією з найтоксичніших речовин є бензопірен, який утворюється при згоранні пального. Він є канцерогеном та мутагеном, тобто, спричиняє появу онкологічних захворювань і викликає порушення на генетичному рівні. Загалом, викиди від автівок в Україні відіграють значну роль у забрудненні повітря, транспорт входить у трійку найбільших шкідників.

Зокрема, вуглекислий газ та оксиди азоту, які виділяють автомобілі є парниковими газами, вони призводять до змін клімату. Відтак, маємо вплив не

лише на людське здоров'я, а й реальну небезпеку для навколишнього середовища.

В Україні значна частка забруднення атмосферного повітря припадає і на стаціонарні джерела викидів. Застаріле обладнання та технології промислових підприємств зумовлюють викиди у катастрофічних обсягах.

Викиди токсичних речовин в атмосферу від теплових електростанцій та теплоелектроцентралей, середній вік яких перевищує 45 років, складають найбільшу частку в промисловому забрудненні повітря. На більшості підприємств теплової енергетики обладнання для сіркоочистки димових газів не встановлене, а ефективність існуючого пилоочисного обладнання низька, тому питомі викиди забруднюючих речовин на українських ТЕС є одними з найбільших в світі і перевищують стандарти ЄС в десятки разів. За оцінкою міжнародних експертів щорічні збитки, спричинені лише шкодою здоров'ю населення від викидів підприємств теплової енергетики, оцінюються в 9,1 млрд євро.

За даними Державної служби статистики, в 2015 р. викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних та пересувних джерел склали 4521,3 тис. т. (рис.2.1). За 2015 р. в атмосферу викинуто 162,1 млн. тонн діоксиду вуглецю, що впливають на зміну клімату, тобто на 16,7% нижче аналогічного показника 2014 р. (рис.2.2). Зокрема, викиди метану, які належать до парникових газів, зменшилися на 66,1 тис. т (11,4%), а викиди оксиду азоту зменшилась на 0,2 тис. т (18,4%).

Від стаціонарних джерел забруднення в атмосферу надійшло 2857,4 тис. т або на 492,6 тис. т (на 14,7%) менше ніж у минулому році, що складає 63,2% від загального обсягу забруднюючих речовин. Протягом 2015 р. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря здійснювали 11303 промислове підприємство. Від них в атмосферу надійшло 2857,4 тис. тонн забруднюючих речовин, що на 14,7 відсотків менше, ніж у 2014 р. [3].

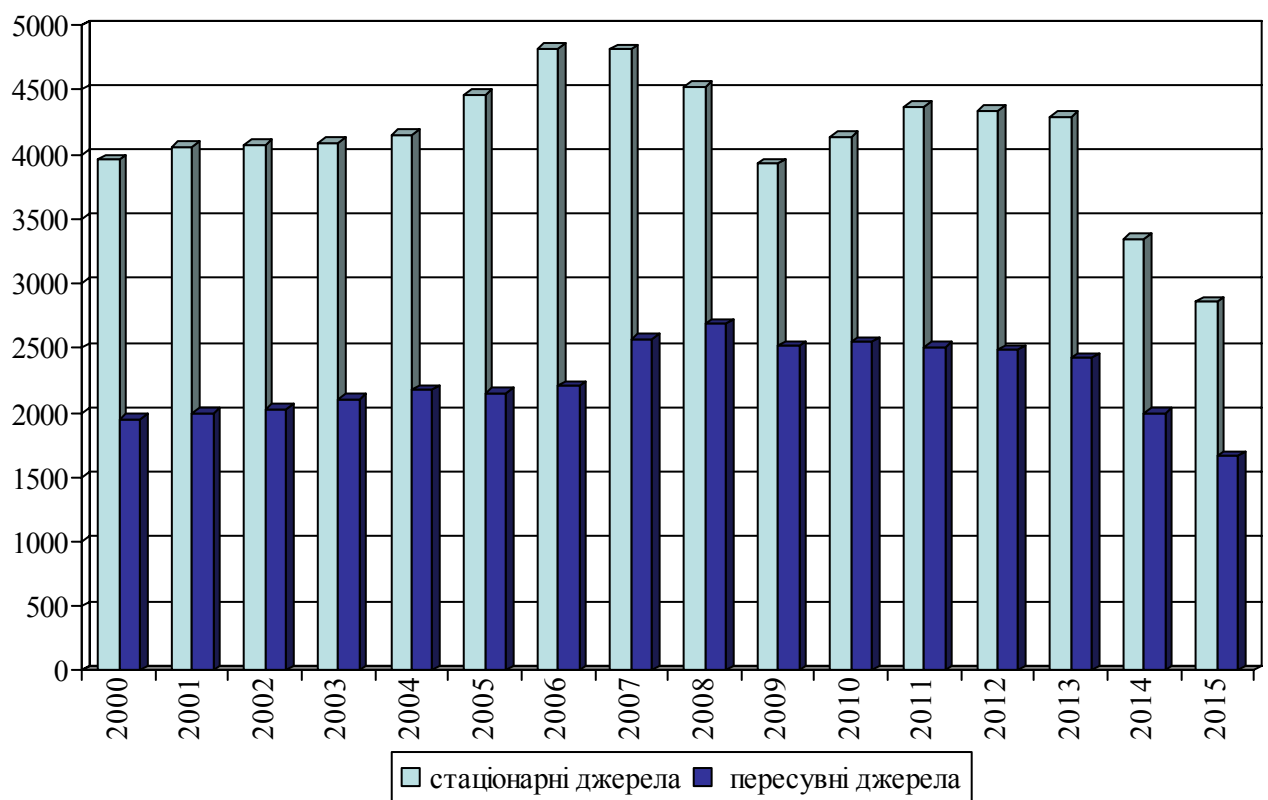

Рисунок 2.1 – Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря України від стаціонарних та пересувних джерел за 2000-2015 роки, тис.т [3].

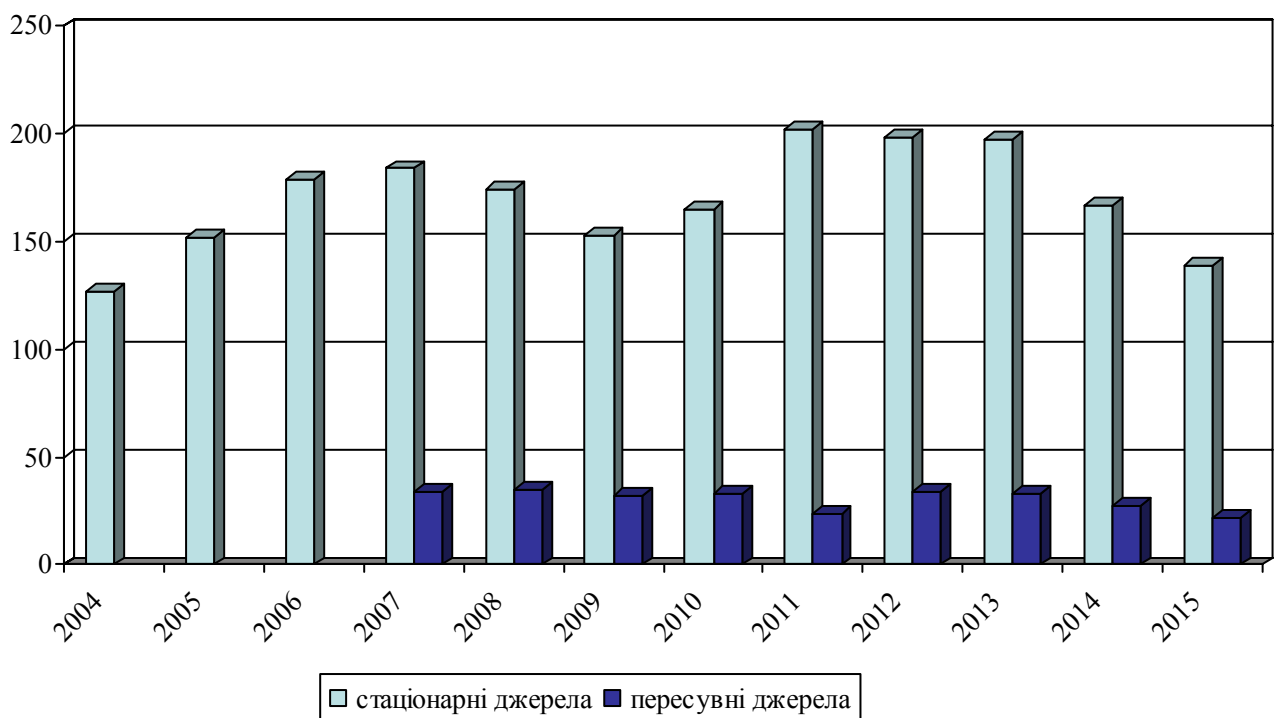

Рисунок 2.2 – Динаміка викидів діоксиду вуглецю в атмосферне повітря України від стаціонарних та пересувних джерел за 2000-2015 роки, млн.т [3].

У розрізі видів економічної діяльності найбільша частка викидів забруднюючих речовин – 41,1% (без урахування діоксиду вуглецю) – припадає

на постачання електроенергії, газу, води. Другим за обсягами забруднювачем атмосферного повітря є переробна промисловість: на неї припадає 32,9% викидів. Зокрема, частка металургії в загальному обсязі викидів по країні становить 30,5%, така ж як і у 2014 році. У свою чергу, на добувну промисловість і розроблення кар'єрів припадає 17,2% від загальних викидів в атмосферу, що на 11,8% менше ніж у попередньому році (табл.2.1).

Таблиця 1.2 – Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення у 2015 році за галузями промисловості [3]

Галузі промисловості	Обсяги викидів			
	забруднюючих речовин		діоксиду вуглецю	
	тис.т	відсотків до загального підсумку	тис.т	відсотків до загального підсумку
Усього	2857,4	100,0	138932,1	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	77,7	2,7	1110,4	0,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	490,9	17,2	2519,4	1,8
Переробна промисловість	941,4	32,9	57426,6	41,3
<i>У тому числі й металургійне виробництво</i>	794,4	27,8	40544,5	29,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1174,3	41,1	72250,6	52,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9,0	0,3	213,8	0,2
Будівництво	3,4	0,1	467,7	0,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	76,3	2,7	2419,1	1,8
Інші види економічної діяльності	84,4	3,0	2524,5	1,8

Серед населених пунктів найбільшого антропогенного навантаження (понад 100 тис. т забруднюючих речовин) зазнали 6 міст України, наведених у табл.2.2. Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря цих міст складає 38,2 % всіх викидів по країні.

Основними хімічними речовинами, які надійшли в атмосферне повітря від стаціонарних джерел є: діоксид та інші сполуки сірки; оксид вуглецю; метан; речовини у вигляді суспендованих твердих часток; сполуки азоту.

Таблиця 2.2 – Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в містах України, тис.т [3]

№ з/п	Назва населеного пункту	2010	2011	2012	2013	2014	2015	% від загальної кількості по країні
1	Бурштин	146,8	198,7	174,7	182,7	199,8	198,0	6,9
2	Дніпродзержинськ	108,5	124,7	116,4	115,5	105,0	101,0	3,5
3	Курахове	123,9	166,2	148,4	166,0	125,0	112,7	3,9
4	Енергодар	100,3	104,9	107,7	145,5	113,5	103,9	3,6
5	Кривий Ріг	395,0	358,6	354,6	351,8	327,4	327,0	11,4
6	Маріуполь	364,3	382,4	330,4	333,8	289,4	249,6	8,7
	Загалом	1238,8	1335,5	1232,2	1295,3	1160,1	1092,2	38,2

Основними токсичними інгредієнтами, якими забруднювалось повітря під час експлуатації пересувних джерел забруднення є: оксид вуглецю; діоксид азоту; неметанові леткі органічні сполуки; сажа; діоксид сірки (1,5%, або 23,7 тис.т).

За даними спостережень у 2015 році до пріоритетного списку міст з найбільшим рівнем забруднення атмосферного повітря потрапили 15 міст країни: Кривий Ріг, Херсон, Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Одеса, Краматорськ, Лисичанськ, Слов'янськ, Миколаїв, Маріуполь, Київ, Запоріжжя, Ужгород, Луцьк, Рубіжне. Високий рівень забруднення атмосферного повітря вказаних міст був обумовлений здебільшого підвищенням вмістом основних загальнопоширених домішок – формальдегіду, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, завислих речовин, а також специфічних шкідливих речовин – фенолу, фтористого водню, аміаку [3].

Рівень забруднення повітря в Україні – тема, яка впродовж осінніх днів цього року чи не найбільше турбувало населення нашої держави, яке було пов'язане зі формуванням смогу. Хоча, за даними Гідромедцентру концентрації оксиду вуглецю в період з 15 по 21 жовтня 2019 р. в атмосферному повітрі більшості міст України залишались у тих значеннях, які для них властиві.

Водночас центральною геофізичною обсерваторією імені Срезневського було зафіксоване в цей період перевищення середньодобової концентрації CO на Деміївській площі у Києві – 3,5 мг/м³. Це в першу чергу пов'язано з

активним трафіком автомобілів на цій ділянці. Також там були зафіксовані перевищення середньодобових концентрацій по формальдегіду.

Незадовільний стан якості атмосферного повітря в населених пунктах нашої держави зумовлено, як правило, недотриманням суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства та низькими темпами впровадження новітніх технологій.

Наша країна задля поліпшення якості атмосферного повітря та посилення реагування на наслідки зміни клімату і досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки має забезпечити виконання ратифікованих міжнародних документів щодо поліпшення якості атмосферного повітря та протидії зміні клімату.

2.2 Прогрес імплементації Директив сектору «Якість атмосферного повітря» екологічної складової Угоди

Вирішення проблеми забруднення атмосферного повітря вимагає жорсткого регулювання в галузі охорони атмосферного повітря не тільки з боку держави, але й усієї світової спільноти.

На відміну від сучасного природоохоронного законодавства України, джерела права ЄС визначають кількісні та якісні результати, які треба досягти кожній країні протягом визначеного періоду часу та окреслюють процедури, які необхідно здійснити для досягнення цих результатів.

Особливістю Директив ЄС є те, що держави повинні адаптувати своє законодавство для досягнення цілей, визначених Директивами, але при цьому самі визначають методи їх досягнення.

Моніторинг за якістю атмосферного повітря регламентується шістьма директивами:

- Директива 1999/32/ЄС Про зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива;
- Директива 98/70/ЄС Про якість бензину та дизельного палива;

- Директива 94/63/ЄС Про контроль викидів летких органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ нафти та при її транспортуванні з терміналів до сервісних станцій

- Директива 2004/42/ЄС Про обмеження викидів летких органічних сполук за рахунок використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продукції полірування транспортних засобів;

- Директива 2004/107/ЄС Про миш'як, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі;

- Директива 2008/50/ЄС Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи.

Імплементація директив цього сектору вплине на стандарти якості атмосферного повітря та управління його якістю. У цьому напрямі урядом 31 травня 2017 р. була схвалена Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища [4]. Документом передбачалося реалізація положень програмних документів щодо реформування системи державного нагляду (контролю), створення єдиного інтегрованого органу природоохоронного нагляду (контролю) та усунення дублювання функцій у цій сфері. Зокрема, пропонувалося запровадити державну систему екологічного моніторингу, утворити Державну природоохоронну службу та ліквідувати Державну екологічну інспекцію, створити у складі новоутвореної служби нові міжрегіональні органи природоохоронної служби. Відбір на всі посади здійснюватиметься на конкурсних засадах. Також у концепції закладено підґрунтя для переходу від системи тотального планового нагляду (контролю) до системи моніторингу, попередження порушень природоохоронного законодавства і контролю на основі ризик-орієнтованих показників.

21 лютого 2018 р. урядом було прийнято постанову «Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища», спрямовану на реалізацію вище названої Концепції, якою в свою чергу передбачало реформування

системи управління сферою державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [5]. Головною метою нормативно-правового акта була оптимізація структури органів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів з урахуванням завдань, визначених Концепцією, посилення інституційної спроможності та підвищення ефективності та якості роботи. Зокрема, передбачалося утворити як юридичні особи публічного права міжрегіональні територіальні органи Державної екологічної інспекції та ліквідувати як юридичні особи публічного права територіальні органи Державної екологічної інспекції згідно з переліками.

У 2018 році був розроблений і переданий до Верховної Ради проект закону "Про Державну природоохоронну службу", який було розглянуто головним Комітетом і більшістю голосів було рекомендовано до першого читання.

14 серпня 2019 р. Постановою КМУ №750 була ліквідована Державна екологічна інспекція з її територіальними та міжрегіональними територіальними органами.

Замість їх утворюється Державна природоохоронна служба України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику з проведення державного моніторингу навколишнього природного середовища та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [6].

Але, 12 жовтня 2019 р уряд постановляє визнати такою, що втратила чинність, постанову КМУ від 14 серпня 2019 р. № 750 «Деякі питання Державної природоохоронної служби України» [7].

Отже, Державна екологічна інспекція реанімована. Однак, постає нагальне питання – яка має бути оновлена структура ДЕІ?

Критичною є ситуація з імплементацією Директиви про зменшення змісту сірки в деяких видах палива, терміни по реалізації якої порушені. Не дивлячись на те, дуже важливим досягненням України стало ухвалення Національного плану скорочення викидів від спалювання установок [8]. План дозволить поступово скоротити викиди діоксиду сірки, оксидів азоту і пилу від крупних установок (номінальною тепловою потужністю 50 МВт і більш).

З урахуванням вимог цього Національного плану Наказом № 62 Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 лютого 2018 року [9] передбачено встановлення поточних та перспективних технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від існуючих стаціонарних теплосилових установок.

30 жовтня 2018 р. Мінекономрозвитку був затверджений Технічний регламент щодо обмеження викидів летких органічних сполук унаслідок використання органічних розчинників у лакофарбових матеріалах для будівель та ремонту колісних транспортних засобів [10]. Він визначає вимоги до лакофарбових матеріалів для будівель та ремонту колісних транспортних засобів щодо вмісту летких органічних сполук (ЛОС), що входять до їх складу. Цей Технічний регламент розроблено на основі Директиви 2004/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року про обмеження викидів летких органічних сполук через використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продуктах повторної обробки автомобілів.

Щодо імплементації Директиви 98/70/ЄС «Про якість бензину і дизельного палива», то вона практично зупинилася з моменту ліквідації ДП «Науково-дослідний інститут нафтопереробної та нафтохімічної промисловості “МАСМА”», який був головним виконавцем більшої частини передбачених планом завдань. Але процес реорганізації «МАСМи» скасовано Наказом Міненерговугіл 26 січня 2017 р., тому сподіваємося, що роботи з реалізації положень Директиви будуть продовжені.

Впровадження Директиви 1999//32/ЄС «Про зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива» на цей час є проблемним, адже також порушені терміни її імплементації, що в свою чергу привело до відкриття Секретаріатом Енергетичного Співтовариства провадження. Нажаль, підготовлений наприкінці 2016 року проект постанови КМУ «Про внесення змін до Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив з метою зменшення вмісту сірки не був затверджений, а міг би стати вирішенням проблемної ситуації. Натомість, уряд з 1. січня до 31 грудня 2017 р. дозволив виробництво та обіг котельного палива (мазуту) із вмістом сірки більш ніж 1% , що не сприятиме імплементації зазначеної Директиви [11].

Не спостерігається жодного прогресу в імплементації Директиви 94/63/ЄС стосовно контролю летких органічних сполук (ЛОС). В офіційному перекладі Директиви є чи мало неточностей, що лише ускладняє реалізацію цьому напрямку в майбутньому.

Так, слід відмітити, що впровадження Директив ЄС сектору «Якість атмосферного повітря» знаходиться на початковому етапі. На цей час планується провести оптимізацію наявної системи моніторингу з переходом від міжвідомчого моніторингу до проведення комплексних оцінок. Для цього створити єдину мережу спостережень з технічним переоснащенням моніторингу.

Відповідно до Концепція реформування державної системи моніторингу довкілля така діяльність тісно пов'язана з впровадженням ефективного моніторингу викидів і скидів, але вона ще не затверджена і лише пройшла стадію обговорення з громадськістю.

На імплементацію Директиви 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи» було здійснення найбільше зусиль: Постановою КМУ від 14 серпня 2019 р. № 827 затверджений новий Порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря в Україні [12]; розроблені методичні рекомендації до складання планів щодо

якості атмосферного повітря для зон і агломерацій, де рівень забруднення перевищує гранично допустимі концентрації, але їх немає в публічному доступі.

Предметом більшої нашої уваги є Директива 2008/50/ЄС, яка визначає рамкові вимоги щодо контролю та оцінки якості атмосферного повітря і згідно з якою, країна має імплементувати окремі її положення.

Основними перевагами імплементатії Директив сектори «Якість атмосферного повітря» є:

- забезпечення кращої якості атмосферного повітря, що, в свою чергу, дозволить уникнути, попередити чи зменшити шкідливий вплив на здоров'я людини і довкілля;
- зменшення захворюваності та кількості смертей, спричинених забрудненням повітря;
- встановлення стандартів якості атмосферного повітря безпечного для життя та здоров'я людини і довкілля;
- запровадження системи управління якістю атмосферного повітря, здійснення оцінки та контролю задля підтримки належної якості чи покращення якості повітря;
- запровадження моніторингу та збору інформації про стан атмосферного повітря;
- створення мережі станцій автоматичного контролю якості атмосферного повітря;
- інформування органів державної влади про стан атмосферного повітря;
- гарантування доступу громадськості до інформації про стан атмосферного повітря;
- маркування товарів щодо вмісту забруднюючих речовин, зокрема вмісту летких органічних сполук;
- розробка та впровадження місцевих, регіональних чи національних планів поліпшення якості атмосферного повітря.

2.3 Опис Директиви 2008/50/ЄС про якість повітря та чистіше повітря для Європи

Метою Директиви 2008/50/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21.05.2008 р. про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи є визначення рамкових вимог щодо контролю та оцінки якості атмосферного повітря (далі – Директива) [13].

Директива насамперед вирішила завдання упорядкувати вже існуюче законодавство Євросоюзу у сфері якості повітря, з'єднавши в одному документі положення Рамкової Директиви 96/62/ЄС, її трьох дочірніх директив (1999/30/ЄС, 2000/69/ЄС та 2002/3/ЄС) і Рішення про обмін інформацією 97/101/ЄС. Четверта дочірня Директива 2004/107/ЄС залишилася окремо діючою.

Директива відноситься до шостої Програми дій з охорони навколишнього середовища Європейського Співтовариства на 2002-2012 рр., підготовленої Загальної Програми дій Союзу з охорони навколишнього середовища на період до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети» та Тематичної стратегії ЄС по боротьбі із забрудненням атмосферного повітря.

Ця Директива пов'язана з Директивою 2004/107/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 15 грудня 2004 року про миш'як, кадмій, ртуть, нікель та поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі та Виконавчим рішенням Комісії 2011/850/ЄС від 12 грудня 2011 року про встановлення правил для Директив 2004/107/ЄС та 2008/50/ЄС Європейського Парламенту і Ради щодо взаємного обміну інформацією та звітності про якість атмосферного повітря.

Директива 2008/50/ЄС встановлює стандарти якості атмосферного повітря щодо вмісту найбільш шкідливих забруднювачів атмосферного повітря (діоксиду сірки, діоксиду та оксидів азоту, твердих частинок PM_{10} і $PM_{2.5}$, озону, бензолу, свинцю та окису вуглецю) та містить докладні правила оцінки

якості атмосферного повітря (включаючи доступність інформації для громадськості) та управління якістю атмосферного повітря (створення зон і агломерацій, планів якості атмосферного повітря).

В Директиві 2008/50/ЄС визначаються заходи, спрямовані на:

- визначення і встановлення цілей для якості атмосферного повітря, направлених на уникнення, попередження або зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення та навколишнє середовище в цілому;
- проведення оцінки якості атмосферного повітря в державах-членах на основі загальних методів і критеріїв;
- отримання інформації про якість атмосферного повітря з метою надання підтримки у боротьбі із забрудненням атмосферного повітря та шкідливими наслідками та здійснення моніторингу довгострокових тенденцій та покращень в результаті впровадження національних заходів та заходів Співтовариства;
- забезпечення того, щоб інформація про якість атмосферного повітря була доступною для громадськості;
- підтримка якості атмосферного повітря, де вона є високою, та покращення ситуації в інших випадках;
- сприяння розширенню співробітництва між державами-членами щодо зменшення забруднення атмосферного повітря.

Директивою 2008/50/ЄС встановлюються такі типи стандартів якості атмосферного повітря (табл.2.3): граничні значення; цільові значення; порогові значення; критичні рівні; довгострокова мета.

Таблиця 2.3 – Типи стандартів якості атмосферного повітря

Граничні значення	Цільові значення	Порогові значення	Критичні рівні	Довгострокова мета
для $PM_{2,5}$ і PM_{10} , SO_2 , NO_2 , бензолу, CO та свинцю	для PM та O_3	для SO_2 , NO_2 та O_3	для SO_2 та NO_2	для O_3

$PM_{2,5}$ і PM_{10} — суспендовані речовини розміром відповідно до 2.5 мкм та 10 мкм

Ця Директива також встановлює основні граничні значення для захисту здоров'я населення (табл.2.4) [14].

Таблиця 2.4 – Граничні значення концентрації забруднюючих речовин [14]

PM ₁₀	середньорічне	– 40 мкг/м ³
	24-годинне граничне значення	– 50 мкг/м ³ , не може перевищуватися більш ніж 35 разів протягом календарного року;
PM _{2,5}	цільове значення та граничне значення для етапу 1, середньорічне	– 25 мкг/м ³
	граничне значення для етапу 2, середньорічне	– 20 мкг/м ³
SO ₂	погодинне граничне значення	– 350 мкг/ м ³ , не може перевищуватися більш ніж 24 рази протягом календарного року
	24-годинне граничне значення	– 125 мкг/м ³ , не може перевищуватися більш ніж 3 рази протягом календарного року;
NO ₂	середньорічне	– 40 мкг/м ³
	погодинне граничне значення	– 200 мкг/м ³ , не може перевищуватися більш ніж 18 разів протягом календарного року;
Свинець	середньорічне	– 0,5 мкг/м ³
Бензол	середньорічне	– 5 мкг/м ³
CO	граничне добове 8-годинне значення	– 10мг/м ³
O ₃	цільове значення – граничне добове 8-годинне значення	– 120 мкг/м ³ , не може перевищуватися більш ніж 25 днів протягом календарного року за 3 роки.

При цьому:

- гранична величина, це рівень забруднюючої речовини, встановлений з метою уникнення, попередження чи зменшення шкідливих впливів на здоров'я людини та/або на довкілля в цілому, який отримується в межах заданого проміжку часу і не повинен бути перевищений після його отримання;
- ціловий показник, це рівень забруднюючої речовини, встановлений з метою уникнення, попередження чи зниження шкідливих впливів на здоров'я

людини та/або на довкілля в цілому, який повинен бути досягнутий по можливості за визначений період часу; гранична величина – рівень забруднюючої речовини, встановлений з метою уникнення, попередження чи зменшення шкідливих впливів на здоров'я людини та/або на довкілля в цілому, який отримується в межах заданого проміжку часу і не повинен бути перевищений після його отримання; PM_{10} та $PM_{2,5}$ – суспендовані речовини розміром відповідно до 10 мкм та 2,5 мкм (рис.2.3).

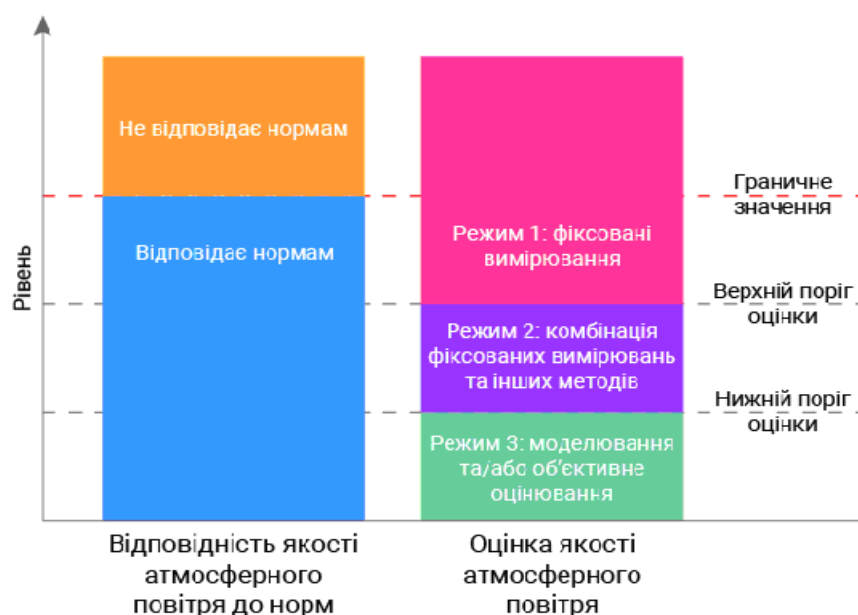

Рисунок 2.3 – Співвідношення показників верхнього та нижнього порогів оцінки й граничного значення [15].

Крім стандартів якості атмосферного повітря, директива встановлює:

- докладні правила оцінки якості атмосферного повітря (верхній і нижній пороги оцінки, вимірювання, моделювання, комбінування, цілі щодо якості даних);
- принципи підготовки місцевих, регіональних або національних планів поліпшення якості атмосферного повітря, у тому числі перелік відомостей, які мають бути включені, та короткострокових планів дій, включаючи їх докладний зміст;
- принципи визначення зон та агломерацій;
- звітність до Європейської Комісії про якість атмосферного повітря;
- вимоги доступності інформації для громадськості.

З ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВИ 2008/50/ЄС В УКРАЇНІ

Нормативно-правова база України з моніторингу атмосферного повітря на цей час не в повній мірі відповідає вимогам Директив 2008/50/ЄС, що потребує внесення змін до чинних та розробки нових нормативно-правових документів.

План імплементації Директиви 2008/50/ЄС затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 371 «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС» [16].

Графік виконання заходів відповідно до положень Директиви наведений у табл.3.1.

Таблиця 3.1 – Графік виконання заходів відповідно до положень
Директиви

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства зон та визначення уповноваженого органу (органів).	3 роки
Встановлення верхньої та нижньої межі оцінки, цільових та граничних значень для основних забруднюючих речовин та мети щодо зменшення впливу PM_{25}	
Визначення зон та агломерацій по всій території України за ступенем забруднення атмосферного повітря, а також порядок перегляду класифікації зон та агломерацій залежно від порогів оцінювання.	4 роки
Встановлення системи інформування громадськості.	
Встановлення системи оцінки якості атмосферного повітря.	5 років
Запровадження планів щодо якості атмосферного повітря для зон і агломерацій, де рівень забруднення перевищує граничну/цільову	
Встановлення короткострокових планів дій для зон і агломерацій, де існує ризик перевищення допустимих меж забруднення.	

Оскільки цей графік було встановлено в 2015 році, то не важко поррахувати, що вже у 2018 році повинні були прийняти зміни до національного

законодавства у сфері моніторингу атмосферного повітря і встановленні межі оцінок, цільові та граничні значення для основних забруднюючих речовин.

При цьому дослідники Проекту технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки» відзначають, що мета, сформульована в Директиві, є для України надзвичайно амбітною – на залишках мережі контролю забруднення атмосферного повітря, що була створена ще за радянських часів, – створити європейську систему моніторингу із сучасним обладнанням і багатьма новими постами спостереження, яка є надійним інструментом розробки та реалізації екологічної політики.

3.1 Новий Порядок державного моніторингу у сфері охорони атмосферного повітря

Опираючись на вимоги Директиви 2008/50/ЄС сьогодні існує необхідність у реформуванні діючої системи моніторингу атмосферного повітря України, оскільки існуюча система не дає змоги в повній мірі отримувати оперативну інформацію про концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та вживати своєчасних заходів щодо захисту населення та довкілля від їх негативного впливу .

Створення системи моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на основі підходів законодавства ЄС забезпечить оперативний збір та оцінку інформації про стан атмосферного повітря для підготовки ефективних управлінських рішень та контролю досягнення визначених цілей. Отримана інформація надасть змогу готувати плани поліпшення якості атмосферного повітря та короткострокові плани дій.

14 серпня 2019 р. урядом був затверджений Порядок здійснення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря (далі – Порядок) [12].

Цім Порядком встановлюється розподіл території України на зони моніторингу та управління якістю атмосферного повітря, визначаються

функції суб'єктів моніторингу – центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, встановлюються вимоги до режимів проведення моніторингу та контролю якості даних, встановлюються вимоги щодо розроблення планів покращення якості атмосферного повітря на основі аналізу показників його стану.

Перелік зон та агломерацій, що встановлюються на території України наданий у Додатку 1 до Порядку.

При цьому межі зон збігаються з межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Кількість зон таким чином складає 25, що дорівнює чисельності адміністративно-територіальних одиниць нашої держави.

До складу зон не входять агломерації, що розташовані на її території. За Порядком агломерація, це зона, що становить місто з населенням понад 2500000 осіб. Під цей критерій підпадає ряд міст України, а саме (Додаток 1 Порядку) [12]:

1. Вінниця;
2. Горлівка;
3. Дніпро;
4. Донецьк;
5. Житомир;
6. Запоріжжя;
7. Київ;
8. Кривий Ріг;
9. Луганськ;
10. Львів;
11. Макіївка;
12. Маріуполь;
13. Миколаїв;
14. Одеса;
15. Полтава;
16. Севастополь;

17. Сімферополь;
18. Суми;
19. Харків;
20. Херсон;
21. Хмельницький;
22. Черкаси;
23. Чернівці;
24. Чернігів.

3.1.1 Суб'єкти моніторингу атмосферного повітря

Порядком здійснення державного моніторингу в сфері охорони атмосферного повітря (п.6) встановлені суб'єкти моніторингу атмосферного повітря та визначені завдання кожного з них (табл.3.2).

Таблиця 3.2 – Суб'єкти та їх завдання у сфері моніторингу атмосферного повітря [12]

Завдання	Суб'єкт					
	Мінекоенерго	МОЗ	ДСНС	ДАЗВ	Орган виконавчої влади АР Крим з питань охорони НПС	Обласні, Київська міська держадміністрації, виконавчі органи міських рад
1	2	3	4	5	6	7
Здійснення загальної організації та координації суб'єктів моніторингу атмосферного повітря;	+					
Встановлення пунктів спостережень		+	+	+	+	+
Проведення спостереження за рівнем забруднюючих речовин, визначених у списку А пункту 1 додатка 2 Положення:		+	+	+	+	+
(1) в межах території Автономної Республіки Крим; (2) в межах території відповідної зони або агломерації.					+	+

Продовження табл.3.2

1	2	3	4	5	6	7
(3) у зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (у межах об'ємної активності радіонуклідів);				+		
Визначення можливих впливів забруднення атмосферного повітря на здоров'я та життєдіяльність населення на основі: (1) спостережень за рівнями забруднювальних речовин; (2) результатів моніторингу атмосферного повітря, отриманих іншими суб'єктами моніторингу атмосферного повітря;		+				
Проведення спостереження за показниками та складовими атмосферних опадів, визначених у списку А пункту 1 додатка 2 Порядку на мережі спостережень національної гідрометеорологічної служби; Забезпечення суб'єктів моніторингу атмосферного повітря гідрометеорологічними прогнозами.			+			

Суб'єктами моніторингу атмосферного повітря також можуть бути підприємства, установи і організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану атмосферного повітря. Вони можуть встановлювати пункти спостережень та вести спостереження за рівнями забруднюючих речовин, визначених у списках А та Б пункту 1 додатка 2 з дотриманням вимог Порядку.

При цьому вони забезпечують:

- доступ органів управління якістю атмосферного повітря відповідних зон та агломерацій й Мінекоенерго до результатів спостережень;
- обмін результатами здійснення моніторингу атмосферного повітря на безоплатній основі;

- надання ретроспективних даних за результатами проведення моніторингу атмосферного повітря.

За Постановою КМУ від 14 серпня 2019 р. №827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» [12] обласні державні адміністрації та орган виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, які здійснюють виконавчу владу на території відповідної зони, Київська міська державна адміністрація, міські ради, які виконують функції і повноваження місцевого самоврядування на території відповідної агломерації у тримісячний строк з дня набрання чинності цієї постанови повинні визначити у своєму складі структурний підрозділ або виконавчий орган, який виконуватиме функції Органу управління якістю атмосферного повітря (рис.3.1).

Рисунок 3.1 – Ключові новації щодо управління якістю атмосферного повітря.

Органи управління якістю атмосферного повітря:

- забезпечують координацію суб'єктів моніторингу атмосферного повітря та управління його якістю на рівні зони або агломерації;
- затверджують плани поліпшення якості атмосферного повітря та короткострокові плани дій для відповідної зони або агломерації, з метою досягнення відповідних граничних величин чи цільових показників;
- вживають заходів щодо поліпшення стану атмосферного повітря.

Плани поліпшення якості атмосферного повітря для зон та агломерацій розробляються та затверджуються для кожного випадку, в якому рівні забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують одну з граничних величин чи один із цільових показників, а також межу похибки, яка визначена у п.3 додатка 2 Порядку.

Короткостроковий план дій розробляється та затверджується у випадку, коли у зоні або агломерації існує загроза перевищення одного або більше порогів небезпеки, які визначені у п.4 додатка 2 Порядку. Цей плани дій, залежно від випадку, можуть включати заходи контролю. А також за необхідності заходи щодо призупинення видів діяльності, що сприяють виникненню ризику перевищення граничних рівнів, цільових показників або порогів небезпеки.

При цьому органи управління якістю атмосферного повітря повинні забезпечувати вжиття заходів для зменшення ризику чи тривалості перевищення порогів небезпеки на відповідній території, реалізація яких проводиться у найкоротші строки.

На органи управління якістю атмосферного повітря покладені зобов'язання щодо забезпечення оприлюднення затверджених Планів поліпшення якості атмосферного повітря протягом п'яти робочих днів з моменту їх затвердження, а короткострокових планів дій протягом доби з моменту їх затвердження.

Рисунок 3.1 – Основні новації щодо поліпшення якості атмосферного повітря.

Комісія з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря. З метою розгляду поточних питань, пов'язаних із проведенням моніторингу атмосферного повітря та управлінням якістю атмосферного повітря та забезпечення взаємодії суб'єктів моніторингу атмосферного повітря Органами управління якістю атмосферного повітря зон та агломерації утворюються комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі – Комісія).

До складу Комісії входять представники:

- органу управління якістю атмосферного повітря відповідної зони або агломерації;
- регіонального або обласного центру з гідрометеорології на відповідній території;
- ДАЗВ (у зонах, до території яких входить зона відчуження та зона безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи);
- територіального органу Держекоінспекції, що здійснює свої повноваження у межах зони або агломерації;
- підприємств, установ, організацій, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану атмосферного повітря, і які ведуть спостереження за рівнями забруднюючих речовин у межах зони або агломерації.

За згодою у складу Комісії можуть бути включені представники:

- інших територіальних органів центральних органів виконавчої влади, що здійснюють свої повноваження у межах зони або агломерації;
- органів місцевого самоврядування, що здійснюють свої повноваження у межах зони або агломерації;
- науково-дослідних установ;

- громадських об'єднань, що провадять свою діяльність у межах зони або агломерації.

Комісії подають свої пропозиції до планів поліпшення якості атмосферного повітря в частині здійснення заходів щодо поліпшення якості атмосферного повітря. Вони повинні сприяти їх реалізації та виконанню в зоні або агломерації короткострокових планів дій.

При Мінекоенерго утворюється Міжвідомча комісія з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря з метою:

- здійснення координації на загальнодержавному рівні дій суб'єктів моніторингу атмосферного повітря;
- розгляду питань, що пов'язані із проведенням моніторингу атмосферного повітря та управлінням якістю атмосферного повітря.

3.1.2 Інформаційно-аналітична система даних про якість атмосферного повітря

До результатів, що отримані суб'єктами під час здійснення моніторингу атмосферного повітря належать:

- дані спостережень;
- інформація про вплив рівнів забруднюючих речовин в атмосферному повітрі на життя та здоров'я населення;
- оцінка стану атмосферного повітря і атмосферних опадів;
- прогнози стану атмосферного повітря і його зміни;
- узагальнені дані про якість атмосферного повітря за певний проміжок часу та певної території.

Дані спостережень, що отримані у результаті проведення моніторингу атмосферного повітря безстроково зберігаються суб'єктами моніторингу атмосферного повітря.

До зобов'язань суб'єктів моніторингу атмосферного повітря, які ведуть спостереження за рівнями забруднюючих речовин, Порядком визначено:

- здійснювати оцінювання якості атмосферного повітря;
- забезпечувати доступ органів управління якістю атмосферного повітря та Мінекоенерго до результатів проведення моніторингу атмосферного повітря;
- здійснювати обмін результатів проведення моніторингу атмосферного повітря на безоплатній основі, а також надання ретроспективних даних за результатами проведення моніторингу атмосферного повітря.

Інформація, яка була отримана та оброблена суб'єктами моніторингу атмосферного повітря, є офіційною.

В. пункті 14 Порядку зазначено, що задля забезпечення інформаційної взаємодії між суб'єктами моніторингу атмосферного повітря та оперативного оприлюднення результатів моніторингу повітря створюється інформаційно-аналітична система даних про якість атмосферного повітря. Порядок створення Системи встановлюється Мінекоенерго (рис.3.3).

На загальнодержавному рівні створення та функціонування інформаційно-аналітичної системи забезпечує Мінекоенерго і органи управління якістю атмосферного повітря – на рівні зон та агломерацій.

Рисунок 3.3 – Основні новації щодо інформування населення.

Оприлюднення здійснюється суб'єктами моніторингу атмосферного повітря з використанням інформаційно-аналітичної системи даних про якість атмосферного повітря такої інформації і в такі строки:

1. Щодня, а за можливості щогодини – інформацію про концентрації в атмосферному повітрі:

- діоксиду сірки;
- діоксиду азоту;
- твердих часток ($ТЧ_{10}$, $ТЧ_{2,5}$);
- озону;
- оксиду вуглецю;

2. Щодня – аналітичні дані щодо стану та оцінки якості атмосферного повітря, прогнози стану атмосферного повітря і його змін;

3. У випадку перевищення інформаційного або будь-якого з порогів небезпеки, які визначені у п.4 додатка 2 Порядку;

- про місцевість, в якій зафіксовано перевищення;
- час початку і тривалість перевищення;
- найвищу концентрацію за одну годину;
- найвищу середню концентрацію озону за 8 годин в найкоротший строк з моменту отримання такої інформації;

4. В найкоротший строк з моменту отримання інформації про виявлення в атмосферному повітрі концентрацій ртуті;

5. Щомісяця – про рівні в атмосферному повітрі свинцю і бензолу;

6. Щороку – про рівні в атмосферному повітрі миш'яку, кадмію, нікелю, бенз(а)пірену;

7. Інформація про вплив рівнів забруднювальних речовин в атмосферному повітрі на життя та здоров'я населення, яка включає інформацію про вплив на здоров'я населення перевищень і рекомендованої для населення поведінки:

- граничних величин;
- цільових показників;
- інформаційного порогу;
- порогів небезпеки.

Доступ органам виконавчої влади, що здійснюють державний контроль у галузі охорони атмосферного повітря та контроль за дотриманням гігієнічних вимог до результатів моніторингу атмосферного повітря забезпечують: органи управління якістю атмосферного повітря та Мінекоенерго.

3.1.3 Режими оцінювання та рівні забруднюючих речовин

Залежно від рівнів забруднюючих речовин для всіх зон і агломерацій встановлюється режим оцінювання для кожної забруднюючої речовини, які визначені у пункті 2 Додатка 2 до Порядку (табл.3.3) [12].

Таблиця 3.3 – Перелік забруднюючих речовин, за якими здійснюється оцінка якості атмосферного повітря (Додаток 2 Порядку)

СПИСОК А		СПИСОК Б	
Забруднююча речовина			
1.	Діоксид сірки	1.	Аміак
2.	Діоксид азоту та оксиди азоту	2.	Анілін
3.	Бензол	3.	Водень хлористий
4.	Оксид вуглецю	4.	Водень ціаністий
5.	Свинець	5.	Залізо та його сполуки (у перерахунку на залізо)
6.	Тверді частки (ТЧ ₁₀)	6.	Кислота азотна
7.	Тверді частки	7.	Кислота сірчана
8.	Миш'як	8.	Ксилол
9.	Ртуть	9.	Леткі органічні сполуки
10.	Кадмій	10.	Марганець та його сполуки (у перерахунку на діоксид марганцю)
11.	Нікель	11.	Мідь та її сполуки (у перерахунку на мідь)
12.	Бенз(а)пірен	12.	Сажа
13.	Озон	13.	Сірководень
Показники та інгредієнти атмосферних опадів		14.	Сірковуглець
1. Азот амонієвий	8. Нітрати	15.	Фенол
2. Гідрокарбонати	9. Сульфати	16.	Фтористий водень
3. Калій	10. Хлор	17.	Хлор
4. Кальцій	11. Рн	18.	Хлоранілін
5. Кислотність		19.	Хром та його сполуки (у перерахунку на хром)
6. Магній		20.	Цинк та його сполуки (у перерахунку на цинк)
7. Натрій			

Твердими частинками $ТЧ_{10}$ є частинки, що проходять через розмірно-селективний пробовідбірник ефективністю затримання, який становить 50% при аеродинамічному діаметрі 10 мкм, а $ТЧ_{2,5}$ – при аеродинамічному діаметрі 2,5 мкм.

Для оцінки концентрації бенз(а)пірену на деяких пунктах спостережень, визначених у програмі державного моніторингу атмосферного повітря для кожної зони та агломерації здійснюється оцінювання також щодо інших поліциклічних ароматичних вуглеводнів, а саме: бенз(а)траце; бензо(б)флуорантен; індено(1,2,3-*cd*)пірен; дибенз(а,*h*)антрацен.

До переліку летких органічних сполук входять: ацетилен; бензол; етан; етилбензол; етилен; загальна кількість вуглеводнів, які не відноситься до гомологічного ряду метану; 1-бутен; і-бутан; н-бутан; 1-пентен; 2-пентен; і-пентан; н-пентан; 1,2,3- триметилбензол; 1,2,4-триметилбензол; 1,3- бутадієн; 1,3,5- триметилбензол; і-гексан; н-гексан; ізопрен; і-октан; н-октан; м + п-ксилол; о-ксилол; н-гептан; пропан; пропен; толуол; транс-2-бутен; формальдегід; цис-2-бутен.

Якщо порівняти ці Переліки з діючими до цього часу, то можна бачити суттєву різницю у кількості забруднюючих речовин списку А – вона збільшилась. Так, замість пилу введені частки пилу розміром 2,5 та 10 мкм ($ТЧ_{2,5}$ та $ТЧ_{10}$), додані – ртуть, нікель, озон та оксиди азоту з Списку Б. У новому Переліку Списку Б налічується 20 забруднюючих речовин. У відмінності від діючого Списку Б до нього додані з детальним вмістом леткі органічні сполуки. Виключені – толуол, радіоактивні речовини.

Перелік показників та інгредієнтів атмосферних опадів за порівняння з цим що діяв не змінився.

У залежності від рівня забруднюючих речовин для всіх зон і агломерацій встановлюється режим оцінювання для кожної забруднюючої речовини.

Режими встановлюються за критеріями (табл.3.4).

Таблиця 3.4 – Режими вимірювань та оцінювання [12]:

Режим вимірювання та оцінювання	Коли застосовується	Де і як здійснюється	Методи, що застосовуються
1	2	3	4
фіксованих вимірювань	якщо рівень забруднюючої речовини перевищує верхній поріг оцінювання або довгострокові цілі для озону, визначені у п. 2 та п.4 додатка 2 Порядку	на фіксованих пунктах спостережень за забрудненням атмосферного повітря на постійній основі або шляхом випадкової вибірки для визначення рівня забруднювальних речовин	із застосуванням методів, що визначені у п. 4 додатка 3 Порядку, та дотриманням цілей якості даних для фіксованих вимірювань, визначених у додатку 3. Додатково можуть застосовуватися методи моделювання або індикативні вимірювання
комбінованого оцінювання	якщо рівень забруднюючих речовин є нижчим за верхній поріг оцінювання, визначений у п.2 додатка 2 Порядку.	здійснюється шляхом комбінування фіксованих вимірювань	моделювання або індикативних вимірювань відповідно до цілей якості даних, встановлених у додатку 3 Порядку.

Режим оцінювання встановлює орган управління якістю атмосферного повітря відповідної зони або агломерації у програмі державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря, яка затверджується за вимогами п. 19-22 Порядку.

Минекоенерго встановлює порядок проведення оцінювання за кожним режимом.

Перегляд режимів оцінювання для кожної зони та агломерації проводиться кожні п'ять років та визначається у програмі державного моніторингу атмосферного повітря. Режим оцінювання може бути переглянутий раніше за рішенням органів управління якістю атмосферного повітря крім режиму фіксованих вимірювань за таких умов:

- на режим комбінованого оцінювання замінюється режим оцінювання із застосуванням методів моделювання та об'єктивного оцінювання;
- на режим фіксованих вимірювань замінюється режим комбінованого оцінювання.

Слід зазначити, що в новому Порядку встановленні верхні і нижні пороги оцінювання не тільки для цілей охорони здоров'я, а і для цілей захисту рослинності, що було відсутнім в попереднім Порядку.

При цьому за верхній поріг оцінювання приймається рівень забруднюючої речовини, нижче якого для оцінювання якості атмосферного повітря використовується комбінація фіксованих вимірювань і методів моделювання або індикативних вимірювань. А за нижній поріг оцінювання – рівень забруднюючої речовини, нижче якого для оцінювання якості атмосферного повітря використовуються методи моделювання чи об'єктивної оцінки.

Зазначаємо, що індикативні вимірювання, це вимірювання, які відповідають вимогам щодо якості даних, які є менш суворими, ніж вимоги до фіксованих вимірювань.

Під фіксованими вимірюваннями зрозуміють такі вимірювання, які проводяться на постійній основі у фіксованих пунктах спостережень за забрудненням атмосферного повітря або шляхом випадкової вибірки, для визначення рівнів забруднювальних речовин.

Фіксований пункт спостережень, це комплекс, якій включає фіксовану ділянку з встановленими на ньому засобами вимірювальної техніки та обладнанням яке забезпечує автоматичну реєстрацію рівня забруднюючих речовин та метеорологічних параметрів або регулярний відбір проб атмосферного повітря для їх подальшого аналізу.

Лабораторні дослідження атмосферного повітря та атмосферних опадів здійснюють лабораторії спостереження за станом атмосферного повітря. Це можуть бути: підприємство; установа; організація; їх відокремлений або структурний підрозділ.

Перелік забруднюючих речовин їх верхні та нижні пороги оцінювання визначені у п. 2 додатка 2 Порядку (табл.3.5).

Таблиця 3.5 – Перелік забруднюючих речовин, їх поріг оцінювання

Поріг оцінювання	Діоксид сірки		
	Охорона здоров'я		Захист рослинності
Верхній	60 % 24-годинної граничної величини - 75 мкг/м ³ не має бути перевищено більш як 3 рази у будь-який календарний рік		60 % зимового критичного рівня - 12 мкг/м ³
Нижній	40 % 24-годинної граничної величини: 50 мкг/м ³ не має бути перевищено більш як 3 рази у будь-який календарний рік		40 % зимового критичного рівня - 8 мкг/м ³
Діоксид азоту та оксиди азоту (NOx)			
Поріг	Щогодинна гранична величина для захисту здоров'я людини (NO ₂)	Щорічна гранична величина для захисту здоров'я людини	Щорічний критичний рівень для захисту рослинної та природної екосистем
Верхній	70 % граничної величини - 140 мкг/ не має бути перевищено більше 18 разів у будь-який календарний рік	80 % граничної величини - 32 мкг/м ³	80 % критичного рівня - 24 мкг/м ³
Нижній	50 % граничної величини - 100 мкг/м ³ не має бути перевищено більше 18 разів у будь-який календарний рік	65 % граничної величини - 26 мкг/м ³	65 % критичного рівня - 19,5 мкг/м ³
Тверді частки (ТЧ ₁₀ /ТЧ _{2,5})			
	Середнє значення ТЧ ₁₀ за 24 години	Середнє значення ТЧ ₁₀ на рік	Середнє значення ТЧ _{2,5} на рік
Верхній	70 % граничної величини - 35 мкг/м ³ не має бути перевищено більше 35 разів у будь-який календарний рік	70 % граничної величини - 28 мкг/м ³	70 % граничної величини - 17 мкг/м ³
Нижній	50 % граничної величини - 25 мкг/м ³ не має бути перевищено більше 35 разів у будь-який календарний рік	50 % граничної величини - 20 мкг/м- ³	50 % граничної величини 12 мкг/м ³

Продовження табл.3.5

Свинець	
Річне середнє значення	
Верхній	70 % граничної величини - 0,35 мкг/м ³
Нижній	50 % граничної величини - 0,25 мкг/м ³
Бензол	
Верхній	70 % граничної величини - 3,5 мкг/м ³
Нижній	40 % граничної величини - 2 мкг/м ³
Оксид вуглецю	
Річне середнє значення	
Верхній	70 % граничної величини - 7 мг/м ³
Нижній	50 % граничної величини - 5 мг/м ³
Арсен	
Верхній	60 % цільового показника – 3,6 нг/м ³
Нижній	40 % цільового показника – 2,4 нг/м ³
Кадмій	
Верхній	60 % цільового показника – 3 нг/м ³
Нижній	40 % цільового показника – 2 нг/м ³
Нікель	
Верхній	70 % цільового показника – 14 нг/м ³
Нижній	50 % цільового показника – 10 нг/м ³
Бенз(а)пірен	
Верхній	60 % цільового показника – 0,6 нг/м ³
Нижній	40 % цільового показника – 0,4 нг/м ³

Перевищення верхнього та нижнього порогів оцінювання визначаються на основі даних про рівні забруднюючих речовин протягом попередніх п'яти років. Поріг оцінювання вважається перевищеним, якщо його було перевищено щонайменше протягом трьох років з п'яти.

З цього Переліку бачимо, що новим Порядком встановлені верхні та нижній пороги. Показники порогів для забруднюючих речовин Переліку відрізняються у процентному вираженні. Слід зазначити, що одиниці кількості забруднюючої речовини в кубічному метрі повітря також відрізняються і мають вираження – від мкг до нг.

За граничну величину приймаються рівень забруднюючої речовини, який визначений у п.3 додатка 2 Порядку, й який встановлений з метою уникнення, попередження чи зменшення шкідливих впливів на здоров'я людини та на навколишнє природне середовище в цілому.

Граничні величини забруднюючих речовин за якими проводиться моніторинг атмосферного повітря наведені у п.3 додатка 2 Порядку (табл. 3.6)

За даними табл.3.6 бачимо, що періоди усереднення та граничні величини концентрації забруднюючих речовин встановлені інші чим ті, що застосовувались за попереднім Порядком проведення моніторингу атмосферного повітря.

Таблиця 3.6 – Граничні величини забруднюючих речовин та періоди усереднення

Забруднююча речовина	Період усереднення	Гранична величина
Діоксид сірки	одна година	50 мкг/м ³ не повинна бути перевищена більше ніж 24 рази на календарний рік
	один день	125 мкг/м ³ не повинна бути перевищена більше ніж 3 рази на календарний рік
Діоксид азоту та оксиди азоту	одна година	200 мкг/м ³ не повинна бути перевищена більше ніж 18 разів на календарний рік
	календарний рік	40 мкг/м ³
Бензол	календарний рік максимальне денне 8-годинне середнє значення	5 мкг/м ³
Оксид вуглецю		10 мкг/м ³
Свинець	календарний рік	0,5 мкг/м ³
ТЧ ₁₀	один день	50 мкг/м ³ не повинна бути перевищена більше, ніж 35 разів на календарний рік
	календарний рік	40 мкг/м ³
ТЧ _{2,5} Стадія перша	календарний рік	25 мкг/м ³
Стадія друга застосовується після досягнення значень стадії першої	календарний рік	20 мкг/м ³

Визначення інших рівнів забруднюючої речовини наведені за новим Порядком надані у табл.3.7 [12].

Таблиця 3.7 – Визначення інших рівнів забруднюючої речовини

Найменування рівня забруднюючої речовин	Визначення
1	2
цільовий показник	рівень забруднюючої речовини, визначений у п.4 додатка 2 Порядку, який встановлений з метою уникнення, попередження чи зниження рівня шкідливих впливів на здоров'я людини та на навколишнє природне середовище в цілому. При цьому цей рівень по можливості повинен бути досягнутий за визначений період часу;
довгострокова ціль	рівень озону, визначений у п.4 додатка 2 Порядку, який повинен бути досягнутий у довгостроковій перспективі, з метою забезпечення ефективного захисту здоров'я людини та навколишнього природного середовища;
порог небезпеки	рівень забруднюючої речовини, визначений у п.4 додатка 2 Порядку, перевищення якого пов'язане з ризиком для здоров'я людини від короткочасного впливу. У випадку перевищення порогу небезпеки органи управління якістю атмосферного повітря повинні здійснювати заходи, які можуть бути здійснені в короткі строки з метою зменшення ризику чи тривалості такого перевищення на території їх управління;
інформаційний поріг	рівень забруднюючої речовини, визначений у п.4 додатка 2 Порядку, перевищення якого пов'язане з ризиком для здоров'я людини від короткочасного впливу на вразливі групи населення та негайне інформування населення про який забезпечується відповідно до Порядку;
критичний рівень	рівень забруднюючої речовини, визначений у п.4 додатка 2 Порядку, у разі перевищення якого можуть виникати прямі несприятливі впливи на деякі об'єкти навколишнього природного середовища але не на людину (дерева, інші рослини чи природні екосистеми).

В п.4 додатка 2 Порядку зазначені показники за іншими рівнями забруднюючих речовин, за якими проводиться оцінка якості атмосферного повітря (табл. 3.8). Максимальне щоденне значення концентрації за 8 годин обирається шляхом дослідження середніх показників за 8 годин, які обчислюються з погодинних даних і оновлюються щогодини. Кожен середній показник за 8 годин, який обчислений таким чином, повинен представляти день, у який він закінчується тобто:

- перший період обчислення протягом будь-якого одного дня буде періодом з 17:00 у попередній день до 01:00 того дня;
- останній період обчислення протягом будь-якого дня буде періодом з 16:00 до 24:00 дня.

Для озону введений числовий вираз АОТ 40. Він обчислюється як сума різниці значень погодинних концентрацій більше ніж 80 мкг/м^3 (= 40 частин на млрд.) і 80 мкг/м^3 за даний період із використанням значень, що виміряні щогодини кожний день у часовому проміжку між 8.00 і 20.00 годинами за центральноєвропейським часом.

Таблиця 3.8 – Показники інших рівнів забруднюючих речовин

Забруднююча речовина	Мета оцінювання	Період усереднення	Числовий вираз рівня
Цільовий показник			
арсен		Календарний рік	6 нг/м^3
кадмій		-«-	5 нг/м^3
нікель		-«-	20 нг/м^3
бенз(а)пірен		-«-	1 нг/м^3
ТЧ _{2,5}		-«-	25 мкг/м^3
ОЗОН	охорона здоров'я людини	максимальне середньодобове 8-годинне значення	120 мкг/м^3 не повинен бути перевищений більше ніж 25 днів на календарний рік; середнє значення вимірюється протягом трьох років
	охорона рослинності	травень-липень	АОТ40 (розраховується із значень за одну годину) $18\,000 \text{ мкг/м}^3$ помножене на середнє щогодинне значення за п'ять років

Продовження табл.3.8

Довгострокова ціль			
ОЗОН	охорона здоров'я людини	максимальне середньодобове 8-годинне значення в межах календарного року	120 мкг/м ³
	охорона рослинності	травень-липень	АОТ40 (розраховується із значень за одну годину) 6000 мкг/м ³ помножене на годину
Поріг небезпеки			
діоксид сірки		три послідовні години	500 мкг/м ³
діоксид азоту			400 мкг/м ³
Для цих речовин вимірювання повинні проводитися на територіях, які є репрезентативними щодо якості атмосферного повітря у зоні чи агломерації, площа яких становить не менше 100 км ² , або у цілій зоні чи агломерації залежно від того, яка територія є меншою			
Забруднююча речовина	Мета оцінювання	Період усереднення	Числовий вираз рівня
ОЗОН		1 година	240 мкг/м ³
перевищення порогу повинно вимірюватися чи прогнозуватися протягом трьох послідовних годин			
Інформаційний поріг			
перевищення порогу повинно вимірюватися чи прогнозуватися протягом трьох послідовних годин			
Критичний рівень			
діоксид сірки	Захист рослинності	календарний рік та взимку (1 жовтня - 31 березня)	20 мкг/м ³
оксиди азоту (NO _x)		календарний рік	30 мкг/м ³ N _x

У випадку, коли середні показники за три або п'ять років не можуть бути визначені на основі повного і послідовного набору щорічних даних, то мінімальні щорічні дані, необхідні для перевірки відповідності цільовим показникам, будуть такими:

- для цільового показника для захисту здоров'я людини – дані, дійсні протягом одного року;
- для цільового показника для захисту рослинності – дані, дійсні протягом трьох років.

У п.5 додатка 2 Порядку також зазначена мета зменшення впливу твердих часток діаметром 2,5 ($\text{ТЧ}_{2,5}$) (табл.3.9). Для цієї забруднюючої речовини метою зменшення впливу є відсоткове зменшення середнього впливу на населення. Такий показник зменшення встановлюється Мінекоенерго на відповідний рік з метою зменшення рівня шкідливих впливів на здоров'я людини, яка за можливості повинна бути досягнута за встановлений період часу.

Середній показник впливу $\text{ТЧ}_{2,5}$, у мкг/м^3 , базується на вимірюваннях у пунктах спостережень, що розташовані на околицях міст у зонах і агломераціях по всій території держави. Цей показник оцінюється як середнє значення концентрації з усіх пунктів спостережень за три календарні роки.

Таблиця 3.9 – Мета зменшення впливу $\text{ТЧ}_{2,5}$ щодо середнього показника впливу на рік [12]

Початкова концентрація $q_{\text{п}}$, мкг/м^3	Мета зменшення, %
$q_{\text{п}} \leq 8,5$	0
$8,5 < q_{\text{п}} < 13$	10
$13 \leq q_{\text{п}} < 18$	15
$18 \leq q_{\text{п}} < 22$	20
$q_{\text{п}} \geq 22$	всі відповідні заходи для досягнення рівня 18 мкг/м^3

3.1.4 Програми державного моніторингу атмосферного повітря

Для здійснення моніторингу атмосферного повітря для кожної зони та агломерації затверджується програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря (далі – Програма) за формою, що встановлює Мінекоенерго (рис.3.4).

Для відповідних зон та агломерацій Програми розробляють та передають їх для розгляду та надання висновків комісіям з питань здійснення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю

атмосферного повітря у зоні (агломерації) органи управління якістю атмосферного повітря.

Рисунок 3.4 – Ключові новації щодо Програми моніторингу атмосферного повітря.

До 1 жовтня останнього року дії чинних Програм органи управління якістю атмосферного повітря подають для погодження Мінекоенерго розроблені Програми разом з висновком Комісії.

У тижневий строк Мінекоенерго передає подані Програми Міжвідомчій комісії з питань здійснення моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря з метою розгляду та надання висновку щодо їх відповідності законодавству про охорону атмосферного повітря, а також методичним вимогам у сфері державного моніторингу у сфері охорони атмосферного повітря.

З урахуванням висновку Міжвідомчої комісії Мінекоенерго у тримісячний строк погоджує Програми або надає рекомендації щодо приведення їх у відповідність до законодавства про охорону атмосферного повітря та методичних вимог. Після опрацювання наданих Мінекоенерго рекомендацій, органи управління якістю атмосферного повітря подають Програми на повторне погодження Мінекоенерго.

Після отримання погодження Мінекоенерго програми подаються на затвердження до органів виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, відповідних обласних та міських рад.

Програма розробляється строком на п'ять років і повинна включати інформацію про:

- органи управління якістю атмосферного повітря, що розробили Програму;

- мережу спостережень за якістю атмосферного повітря та лабораторії спостереження за станом атмосферного повітря, наявні у відповідній зоні або агломерації, зокрема:

- перелік пунктів спостережень, їх адреси та координати, карти зі схемою розміщення пунктів спостережень;
- адреси наявних лабораторій спостереження за станом атмосферного повітря;
- інформація про показники, аналіз яких здійснюють лабораторії спостереження за станом атмосферного повітря та застосовувані методи аналізу;
- інформація про суб'єкти моніторингу атмосферного повітря, що здійснюють спостереження за якістю атмосферного повітря на відповідних пунктах спостережень;

- перелік забруднюючих речовин, оцінювання яких здійснюються на пунктах спостережень у відповідній зоні або агломерації, а також методи, які застосовується для вимірювання, обчислення, прогнозування чи оцінки рівнів забруднюючих речовин на пунктах спостережень; встановлений режим оцінювання, тобто дані, на основі яких було встановлено режим оцінювання;

- заплановані заходи зі встановлення пунктів спостережень та вдосконалення наявних мереж спостереження за якістю атмосферного повітря, створення та вдосконалення лабораторій спостереження за станом атмосферного повітря, зокрема:

- перелік пунктів спостережень, запланованих до встановлення, їх адреси та координати;
- карти зі схемою розміщення пунктів спостережень;

- інформація про суб'єктів моніторингу атмосферного повітря, що планують встановлення пунктів спостережень та створення лабораторій спостереження за станом атмосферного повітря;
- етапи, механізм та строки реалізації запланованих заходів.

Оприлюднення Програми на офіційному сайті органу місцевого самоврядування, місцевого органу виконавчої влади та органу виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, що здійснюють виконавчу владу на території відповідної зони, або Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, що здійснює функції і повноваження місцевого самоврядування на території відповідної агломерації забезпечу орган управління якістю атмосферного повітря відповідної зони або агломерації у тижневий строк з моменту їх затвердження.

Органи управління якістю атмосферного повітря можуть вносити зміни до програм після затвердження програми у випадку, коли суб'єктами моніторингу атмосферного повітря заплановано додаткові заходи щодо встановлення пунктів спостережень та вдосконалення наявних мереж спостереження за якістю атмосферного повітря, створення та досконалення лабораторій спостереження за станом атмосферного повітря за їх поданням. У таких випадках органи управління якістю атмосферного повітря затверджують зміни до програми щодо запланованих заходів після їх погодження з Мінекоенерго за встановленою процедурою Порядку [12].

Щодо питання фінансування здійснення моніторингу Порядком зазначено, що воно здійснюється коштом державного і місцевих бюджетів, коштом підприємств, установ, організацій, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану атмосферного повітря, а також інших джерел за законодавством України. Фінансування з державного бюджету зазначених у Порядку заходів здійснюється в межах видатків, передбачених Державним бюджетом України на відповідний рік.

3.2 Проблеми щодо наближення державного законодавства до вимог Директиви 2008/50/ЄС

Україна повинна повністю наблизити національне законодавство до вимог Директиви 2008/50/ЄС Про якість атмосферного повітря та чисте повітря для Європи (далі – Директива) до кінця 2019 р.

Постановою уряду про деякі питання здійснення державного моніторингу у сфері охорони атмосферного повітря затверджується низка нормативно-правових актів щодо здійснення моніторингу якості атмосферного повітря, прийнятих на впровадження вимог Директиви.

Але з ухваленням Порядку здійснення державного моніторингу у сфері охорони атмосферного повітря (далі – Порядок) виникли деякі проблеми у втіленні його положень.

Так, за колом питань Порядок встановлює вимоги не лише щодо здійснення державного моніторингу, але й врегульовує питання державного управління в галузі охорони атмосферного повітря. Передбачається створення та окреслюються повноваження органів управління якістю атмосферного повітря. Але, моніторинг та управління є різними явищами, тому, на нашу думку, комплексне приведення чинного законодавства до вимог Директиви мало відбутися на рівні Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

Окремим питанням моніторингу, у той же час, не приділена належна увага, зокрема, вимірюванню в пунктах спостереження в сільській місцевості.

Залишаються не зовсім визначеними питання до переліку зон та агломерацій на території держави. Так, перелік зон є фактичним відтворенням адміністративно-територіального поділу України лише на рівні областей. Перелік агломерацій обмежений лише містами з кількістю населення більше 250000 осіб, що не в повної мері відповідає вимогам Директиви. У Директиві під «агломерацією» вважаються зони, включаючи передмістя, із населенням більше 250000 чоловік, а також передбачає включення до цього поняття зон із

меншою чисельністю, але з врахуванням їх щільності населення. Тому Перелік агломерацій зазначений у п.2 додатку 1 Порядку не є повним.

Зважаючи на названі вище обставини, уся наявна система правил та нормативів потребує перегляду усієї цієї системи, починаючи з базового 20-хвилинного інтервалу усереднення концентрації забруднюючих речовин, який в ЄС не застосовується, та щодо того, що концентрації найбільш важливих забруднювачів – озону та дрібних фракцій суспендованих речовин $PM_{2,5}$ і PM_{10} – поки що не вимірювалися.

Наша країна має встановити по всій своїй території зони та агломерації за ступенем забруднення атмосферного повітря, а також порядок їх перегляду. У випадках, коли рівні вмісту забруднювачів перевищують будь-яку з нормативних граничних величин або існує ризик такого перевищення, треба розробити плани дій щодо якості повітря для відповідних територій.

В Україні така класифікація раніше не використовувалася, відповідні плани готувалися виключно за адміністративно-територіальним розподілом.

Як було визначено вище, вимоги Директиви передбачають встановлення верхньої та нижньої межі оцінки, цільових та граничних значень для основних забруднюючих речовин та мети щодо зменшення впливу суспендованих часток пилу розміром 2,5 мкм ($PM_{2,5}$).

При цьому європейські індикатори конфліктують з українськими показниками в таких параметрах:

- відсутня методика виокремлення із загальної маси пилу часток пилу розміром 2,5 та 10 мкм ($PM_{2,5}$ та PM_{10}) та не здійснюється моніторинг за вмістом цих речовин в атмосферному повітрі;

- не здійснюється моніторинг озону (який Агенція по захисту навколишнього середовища зараховує до одного з основних забруднювачів повітря в міських умовах, оскільки озон вступає в хімічні реакції з оксидами азоту і може спричиняти легеневі хвороби);

- базовий 20-хвилинний інтервал усереднення концентрації забруднюючих речовин не застосовується в ЄС (натомість використовується годинний).

Необхідно розробити план по модернізації системи моніторингу та переведення його в онлайн режим. При цьому слід зазначити, що у модернізацію державної системи моніторингу повітря роками не вкладалося коштів.

Встановлені у новому Порядку показники рівнів забруднюючих речовин повинні бути преведені до дійючих до цих пір, що надаст змогу їж порівнювати і оцінювати динамику змін якості атосферног повітря.

Реалізація вимог нового Порядку здійснення моніторингу атмосферного повітря матиме безпосередній вплив на стан довкілля, зокрема створить підґрунтя для вжиття заходів для покращення якості атмосферного повітря та скорочення рівня його забруднення. Впровадження нових підходів щодо здійснення моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря сприятиме отриманню оперативної та об'єктивної інформації про його стан для формування і прийняття зважених управлінських рішень щодо покращення його стану, а також створить передумови для забезпечення збереження здоров'я населення.

4 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

До основних структурних елементів міжнародного моніторингу якості атмосферного повітря можна віднести наявність:

- розгалуженої системи моніторингових станцій;
- методології вимірювання основних показників якості повітря разом з моніторингом метеорологічного стану;
- системи збору, аналізу та передачі даних про стан якості атмосферного повітря;
- стратегії підтримки та розвитку системи моніторингу.
- комунікаційних інструментів щодо стану якості атмосферного повітря.

В цьому розділі роботи ми зосередились на дослідженні Індексу якості атмосферного повітря, оскільки саме він може бути адаптований до українських реалій, включно зі всіма перешкодами, які стають цьому на заваді.

В Україні застосовуються індекси забруднення атмосфери при узагальненні спостережень за станом забруднення міст і промислових центрів. Керівним документом контролю забруднення атмосфери (РД 52.04.186-89 [17]

Характеристика індексів забруднення атмосфери, їх методи розрахунків і визначення наведені у табл.4.1.

Таблиця 2.4 – Характеристика індексів забруднення атмосфери, їх методи розрахунків і визначення [17]

Характеристика	Визначення	Метод розрахунку	Використання
Коефіцієнт для виразу концентрації домішки в одиницях ГДК, a	значення максимальної або середньої концентрації, приведені до ГДК	$a = \frac{C}{ГДК},$ де C -концентрація	Як критерій якості атмосферного повітря отельними домішками (необхідності можуть використовуватися ГДК для рослинності, повітря робочої зони підприємства і ін)

Продовження табл. 4.1

Характеристика	Визначення	Метод розрахунку	Використання
Повторюваність концентрацій домішки в повітрі понад заданого рівня по посту або К-постам міста за рік, g, g_1	Повторюваність (%) випадків перевищення заданого рівня разовими значеннями концентрації домішки	$g = \frac{m}{n} 100,$ $g = \frac{m_1}{n} 100,$ n- кількість спостережень за певний період; m, m_1- кількість перевищення разовими концентраціями на посту або всіх постах місту рівня ГДК, де a =відповідно 1,5,10	При складанні довідок і обзорів стану забруднення атмосферного повітря
Індекс забруднення атмосфери (ІЗА) певною домішкою, I_i	Кількісна характеристика рівня забруднення повітря певною домішкою, яка враховує відмінність швидкості зростання ступеню шкідливості речовини, приведеної до шкідливості діоксиду сірки, у міру збільшення перевищення ГДК	$I_i = \left(\frac{Q_r}{ГДК_{cc}} \right)^{c_i}_i$ або $I_i = \left(\frac{\bar{q}_r}{ГДК_{cc}} \right)^{c_i}_i$ i- домішка, c_i- константа 1,7;1,3; 1,0; 0,9 до відповідно 1,2,3,4 класів небезпеки речовини, що дозволяє привести ступень шкідливості i- речовини к ступеню шкідливості діоксиду сірки	Для характеристики вкладу окремих домішок в загальний рівень забруднення атмосфери за даний період часу на даної території або точки спостережень; для порівняння ступеню забруднення атмосферного повітря різними речовинами
Комплексний індекс забруднення атмосфери міста (КІЗА), I_n	Кількісна характеристика рівня забруднення повітря, який формується n речовинами, що знаходяться в атмосфері міста (районах міста)	$I(n) = \sum_{i=1}^n I_i$ i- домішка; n- кількість домішок що розглядається. Розраховується за період що розглядається по одному або K постам міста як сума всіх ІЗА	При складанні довідок та обзорів стану забруднення атмосферного повітря
Комплексний індекс забруднення атмосфери пріоритетними речовинами, I_l	Кількісна характеристика рівня забруднення атмосфери l речовинами, які визначають стан забруднення атмосфери міста	$I(l) = \sum_{i=1}^l I_i = \sum_{i=1}^l \left(\bar{q}_r / ГДК_{cc} \right)^{c_i}_i$	Для порівняння рівнів забруднення атмосфери в різних містах або регіонах і складання пріоритетних списків міст з найбільшим рівням забруднення атмосфери

За значенням комплексного індексу забруднення атмосфери при врахуванні п'ятих забруднюючих речовин ($l = 5$) характеризується рівень забруднення атмосферного повітря міста. Якщо $I(l) \leq 5$ – рівень забруднення повітря міста нижче середнього по містам; якщо $5 < I(l) \leq 8$ – приблизно дорівнює середньому; якщо $8 < I(l) \leq 15$ – вище середнього; якщо $I(l) > 15$ – значно вище середнього.

Незважаючи на те, що в Україні для аналізу забруднення атмосферного повітря територій використовується ІЗА, але він не використовується як комунікаційний інструмент.

Але, за своєю природою, Індекс якості повітря може застосовуватися в якості комунікаційного інструменту, для того, щоб донести до громадськості поточний стан забруднення повітря. Самі по собі показники моніторингу атмосферного повітря (концентрація сірководню, фенолу і т.п.) є незрозумілими для широкої громадськості і, відповідно, потрібно конвертувати їх в такий показник, який би показував зв'язок між даними спостережень і наслідками для здоров'я населення.

Різні країни керуються різними національними стандартами при визначенні індексу якості повітря, але при цьому, всі індекси мають схожі структурні елементи:

- розрахунок Індексу якості повітря проводиться на основі середніх значень концентрації забруднюючих речовин за окремий період, які отримані з моніторингу атмосферного повітря або моделювання атмосферної дифузії;
- в якості рівня забруднюючих речовин у повітрі приймається концентрація та час фіксації цієї концентрації;
- Індекс якості повітря об'єднується в діапазони, при цьому кожному діапазону присвоюється ідентифікатор, код кольору і рекомендації для населення щодо охорони власного здоров'я;

- Індекс будується в порядку, за якого передбачається, що збільшення Індексу буде означати, що значна частина населення зіткнеться з серйозними наслідками для здоров'я.

Європейські країни використовують Індекс якості повітря як дослідницький та комунікаційний інструмент. Британський щоденний індекс якості повітря (*Daily Air Quality Index*), який застосовується урядовими інституціями Великобританії, має 10-значну шкалу, яка поділена на 4 частини, в якій «1» приймається як найнижче значення з найменшою небезпекою для здоров'я, а «10» як найвище, і найбільш загрозливе для здоров'я. Індекс будується на підставі вимірювання концентрації декількох показників:

- діоксид азоту;
- діоксид сірки;
- озон;
- частинки пилу $< 2,5$ мкм ($PM_{2,5}$);
- частинки пилу < 10 мкм (PM_{10}) [18].

Межі між показниками індексу і рекомендаціями встановлюють наступне співвідношення (табл.4.2).

Європейськими агенціями також використовується Загальний Індекс якості повітря (*Common Air Quality Index, CAQI*), який відображає якість повітря в європейських містах і він поділяється на три різні індекси, відрізняючись часовими проміжками [19]:

- *погодинний індекс* описує якість повітря, виходячи з погодинних значень та оновлюється кожну годину;
- *щоденний індекс* характеризує загальні якості повітря попереднього дня, базується на основі щоденних значень і оновлюється раз в день;
- *щорічний індекс* демонструє Індекс якості повітря протягом всього року і порівнюється з європейськими нормами якості повітря. Цей показник базується на середньому рівні за рік відповідно до річних граничних значень, і оновлюється один раз на рік .

Таблиця 4.2 – Британський щоденний індекс якості повітря
(*Daily Air Quality Index*) [20]

Показник	Значення	Рекомендації для населення, яке знаходиться в зоні ризику	Загальні рекомендації
Низький	1-3	Можна перебувати назовні без шкоди для здоров'я	Можна перебувати назовні без шкоди для здоров'я
Середній	4-6	Дорослі та діти, які мають проблеми з легенями, а також дорослі зі схильністю до серцево-судинних захворювань, повинні знизити фізичне навантаження, особливо під час перебування на відкритому повітрі, і, особливо, якщо вони відчувають симптоми погіршення власного здоров'я. Існує можливість, що людям з астмою доведеться частіше використовувати інгалятор. Людям похилого віку також варто знизити фізичні навантаження	Можна перебувати назовні без шкоди для здоров'я
Високий	7-9	Дорослі та діти з легеневиими проблемами, а також дорослі зі схильністю до серцево-судинних захворювань та люди похилого віку повинні уникати надмірної фізичної активності. Існує можливість, що людям з астмою доведеться частіше використовувати інгалятор	Наявність таких симптомів як кашель, подразнення очей або біль в горлі вказує на необхідність знизити активність, особливо, на відкритому повітрі
Дуже високий	10	Дорослі та діти з легеневиими проблемами, дорослі з проблемами серця та людей похилого віку повинні уникати надмірної фізичної активності. Людям з астмою потрібно буде частіше використовувати інгалятор	При виникненні таких симптомів як кашель або біль в горлі, слід зменшити фізичні навантаження, особливо на відкритому повітрі

Європейська агенція довкілля (*European Environment Agency (EEA)*) 16 листопада 2017 року запустила *Європейський Індекс якості повітря*. Цей Індекс дозволяє в режимі реального часу спостерігати за показниками якості повітря на території тих країн, які реалізували протоколи передачі даних в режимі реального часу (рис.4.1, 4.2)).

Система була розроблена спільними ресурсами Європейської агенції довкілля та Директоратом з питань довкілля Європейської комісії.

Індекс не дозволяє завантажити дані для аналізу і служить тільки комунікаційним інструментом. Але він містить посилання на первинні дані, які можна завантажити на іншому ресурсі.

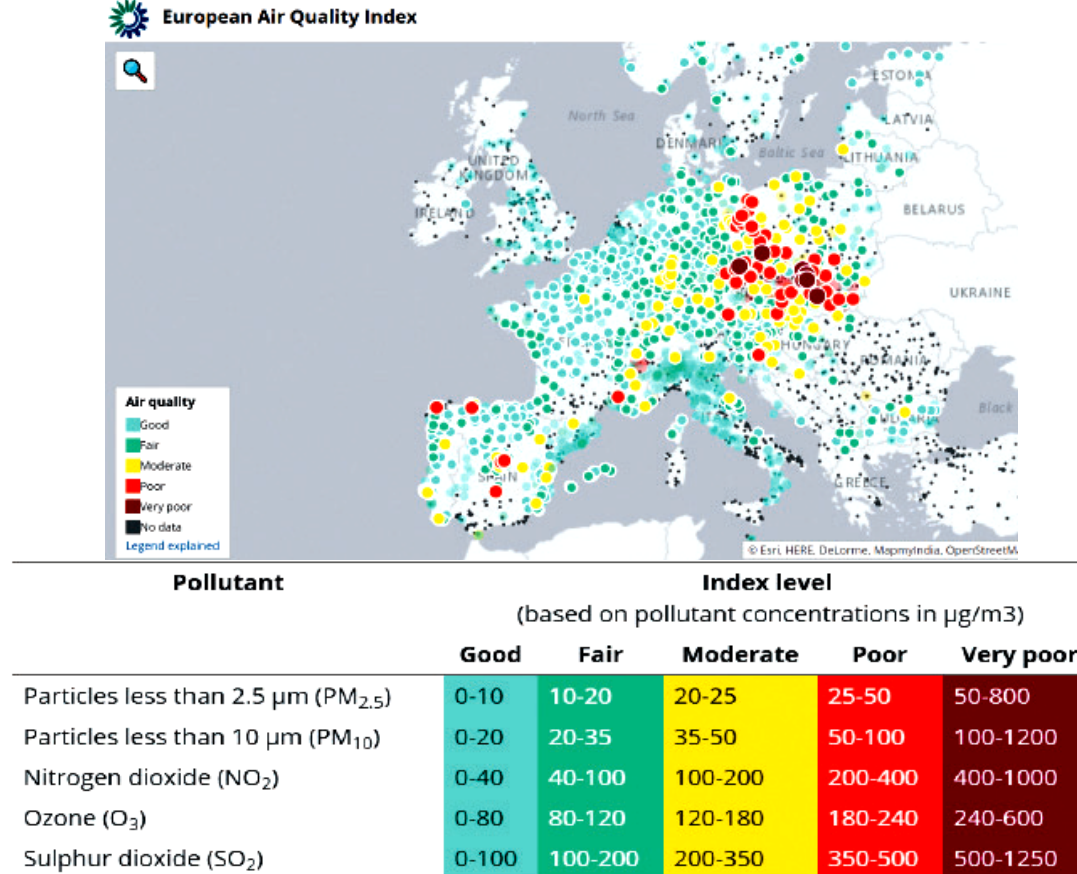

Рисунок 4.1 – Показниками якості повітря на території тих країн, які реалізували протоколи передачі даних в режимі реального часу [21].

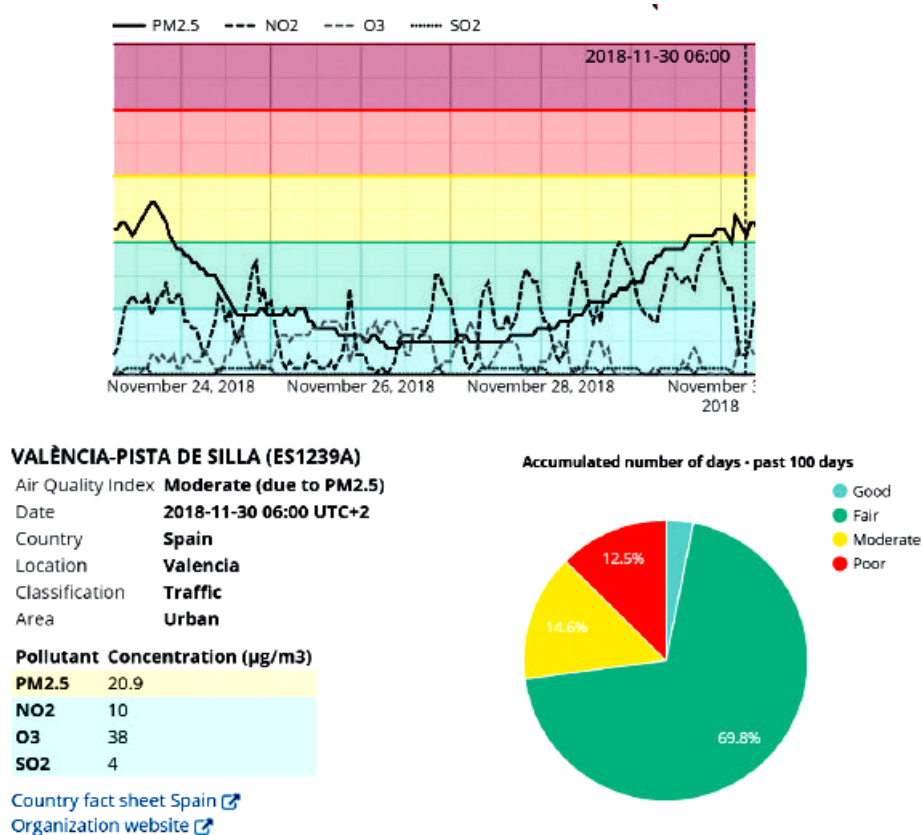

Рисунок 4.2 – Візуальне зображення Індексу повітря Європейської екологічної агенції [21].

Окрім того, що Агенція подає докладну інформацію про механізми та інструменти системи моніторингу, вона також приділяє увагу комунікації з основними заінтересованими сторонами, серед яких основними є громадськість та представники державних органів.

Так, Європейський індекс якості повітря дає громадянам легкий доступ до інформації про місцеву якість атмосферного повітря, що може мати прямий вплив на їхнє здоров'я. Ця інформація доступна кожному і є важливою для діалогу та рішень, які потрібні з метою захисту здоров'я людей, особливо в містах.

Механізм моніторингу складається з таких моніторингових інструментів:

- поточні показники: Індекс використовує понад 2000 станцій контролю якості повітря по всій Європі. Всі вони належать до мережі моніторингу атмосфери “Коперник” (<http://atmosphere.copernicus.eu/>);

- Індекс представлений у вигляді інтерактивної карти, яка демонструє якість повітря на місцевому рівні за п'ятьма основними забруднюючими речовинами, які впливають на здоров'ю людей та навколишнє середовище: діоксид азоту (NO_2), діоксид сірки (SO_2), приземний озон (O_3), частки пилу ($PM_{2.5}$ і PM_{10}).

Кожен з вказаних показників оцінюється відповідно до стандартів, що затверджені Директивами Європейського Союзу [20]. Однак, Індекс подає інформацію щодо якості повітря тільки в короткотерміновій перспективі, оскільки стандарти передбачають відмінність між показниками в довготерміновій перспективі (річний цикл) і в короткотерміновій (години і дні).

Індекс якості повітря оновлює дані кожні 6 годин, але має можливість показувати дані в будь-якому хронологічному проміжку між 0 та 48 годинами. У випадках, коли дані з аналізаторів не поступають вчасно, Європейська агенція довкілля користується методами наближення, щоб змодельовати дані для таких випадків. Методи відрізняється в залежності від вимірюваного показника:

- диференціальний метод використовується для діоксиду азоту та твердих частинок пилу $PM_{2.5}$ та PM_{10} , який дозволяє отримувати значення шляхом моделювання системи "Коперник" з додаванням або відніманням корекційної різниці, яка є усередненням різниці між попередніми вимірюваннями та змодельованими системою значеннями, отриманими в одну й ту ж годину протягом, як мінімум, трьох з чотирьох попередніх днів;

- мультиплікативний метод застосовується для наземного озону. Значення отримується шляхом моделювання системи "Коперник" з додаванням корекційного коефіцієнту. Цей коефіцієнт є середнім співвідношенням між попередньо виміряними значеннями та моделями, отриманими в одну й ту ж годину протягом, як мінімум, трьох з чотирьох попередніх днів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного в роботі дослідження можна зробити такі висновки:

1. Поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка XXX до цієї Угоди. Додаток встановлює часові рамки наближення та містить перелік актів у 8 секторах. Всього – 26 директив та 3 регламенти.

2. У напрямі наближення екологічного законодавства до загальноприйнятих європейських норм Україна рухається не дуже швидко. Кожен з секторів у сфері охорони навколишнього середовища, які охарактеризовані в роботі, рухається в своєму темпі, тому прогрес – різний для кожного тематичного сектора;

3. Проте наша держава здійснює значний прогрес у першу чергу в ухваленні євроінтеграційних законів, зокрема, щодо захисту рослин і тварин, оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, впровадження інтегрованого підходу в управлінні водними ресурсами, а також внесення змін до існуючого законодавства щодо питної води;

4. В якості позитивного прикладу переходу України до норм європейського екологічного законодавства та його адаптацію до українських реалій можна привести прогрес у реформуванні водної галузі. Зараз успішно створюються басейнові ради, до яких активно долучаються водокористувачі, представники центральної та місцевої влади. З 1 січня 2019 р. запрацював новий державний порядок моніторингу вод, які повністю відповідає стандартам та регламентам ЄС;

4. Застосування профільним міністерством нового підходу до імплементації європейського законодавства – спочатку стратегія, потім закон, тоді необхідні підзаконні акти – дає надію, що необхідне законодавство буде

прийнято найближчим часом, а питання необхідних законодавчих змін будуть вирішені комплексно;

5. З проблемних питань відмічається недостатнє залучення регіонів до розробки і впровадження реформ у сфері навколишнього середовища. Так, більшість реформ впливатиме на регіональний рівень, а механізми залучення регіонів до виконання Угоди про асоціацію недосконалі, тому місцеві власті, общини і громадськість залишаються в стороні від важливих для них процесів, в яких вони повинні бути повноцінними учасниками, а не тільки виконавцями, коли процес імплементації дійде до стадії практичного виконання прийнятих стратегій, законів, ухвал;

6. Впровадження двох європейських директив щодо якості повітря наблизить українську систему моніторингу до стандартів ЄС. У повному обсязі директиви мають бути виконані до кінця 2019 року. Відповідальними за це є Мінекоенерго та Державна служба з надзвичайних ситуацій;

7. Закон України про охорону атмосферного повітря не в повній мірі враховує вимоги щодо стандартів якості атмосферного повітря та механізмів забезпечення доброго стану повітря, передбачених рамковою директивою ЄС.

8. Забезпечення якості атмосферного повітря неможливе без впровадження модернізованого моніторингу, який охоплював би спостереження усього переліку забруднюючих речовин, передбачених директивами ЄС;

9. Основні проблеми неефективного функціонування державної системи моніторингу атмосферного повітря в Україні пов'язані з декількома факторами: недосконалість нормативно-правового забезпечення; низький рівень координації діяльності суб'єктів моніторингу довкілля; вкрай недостатні обсяги фінансування, а також застарілу приладово-технічну базу суб'єктів моніторингу. Існуюча організація та методологія моніторингу забруднення атмосферного повітря не відповідають стандартам ЄС. Підхід ЄС передбачає неперервність спостережень у просторі;

10. В Україні не проводиться моніторинг завислих частинок TC_{10} і $TC_{2,5}$ та низки агресивних речовин: озону, бензолу, миш'яку, ртуті. Даних про

забруднення на всій території країни немає, наявна інформація актуальна лише для точок, де здійснюються виміри. Моніторинг проводиться не весь час, а максимум 4 рази на добу. Гігієнічні нормативи застаріли;

11. Нарешті, в Україні відсутня нормативно-правова база щодо інформування населення про якість атмосферного повітря. Дані моніторингу не належать до відкритих даних. Доступ до них регулюються в рамках загального законодавства про доступ до публічної інформації;

12. Європейські директиви встановлюють нормативи безпеки як для здоров'я людини (поріг небезпеки), так і для екосистем (критичний рівень). Держави ЄС мають гарантувати дотримання граничних величин – рівнів вмісту речовини в повітрі, встановлених з метою уникнення, попередження чи зменшення шкідливих впливів на людське здоров'я та/або довкілля в цілому. Окрім цього, кожна держава визначає мету щодо зменшення впливу ТЧ_{2.5} – відсоткове скорочення концентрації цих частинок у повітрі протягом визначеного періоду. Високі концентрації потребують точної фіксації, у той час як низькі можуть бути встановлені приблизно. Є нижній і верхній порогові оцінки. Якщо рівень забруднюючої речовини перевищує верхній поріг, то фіксовані вимірювання з відбором проб є обов'язковими. Загалом, існує три режими вимірювання, що поєднують різні методи: для кожної зони та агломерації визначається свій специфічний режим оцінки. Якщо в певній зоні чи агломерації рівні забруднюючих речовин перевищують будь-яку з граничних величин або будь-який цільовий показник, держава зобов'язана розробити план заходів для приведення показника до норми. Якщо показник не перевищено, але є ризик перевищення, розробляються короткострокові плани дій. Окремими положеннями регулюються вирішення проблеми перевищення нормативів внаслідок транскордонного забруднення. Директиви зобов'язують надавати інформацію про якість повітря безкоштовно і за допомогою легкодоступних заходів. Прикладом цього є тематичний розділ на сайті Європейської агенції довкілля;

13. З ухваленням урядом нового Порядку здійснення моніторингу в сфері охорони атмосферного повітря передбачається суттєва зміна існуючої системи моніторингу якості атмосферного повітря.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом в 2018 р., підготовленим Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки Офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та за сприяння проекту ЄС «Association4U». URL: <http://kmu.gov.ua> › zvitі.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища України в 2015 р. Київ: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С., 2017. – 308 с.
4. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: Розпорядження КМУ про ухвалення від 31 травня 2017 р. № 616-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80>.
5. Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища : Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 102 URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/>.
6. Деякі питання Державної природоохоронної служби України: Постанова КМУ від 14 серпня 2019 р. №750. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2019-%D0%BF>.

7. Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 750: Постанова КМУ від 12 жовтня 2019 р. № 873. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/873-2019-%D0%BF>.
8. Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок: Розпорядження КМУ від 8 листопада 2017 р. № 796-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2017-%D1%80>.
9. Про внесення змін до наказу Мінприроди від 22 жовтня 2008 року №541: Наказом № 62 Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 лютого 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0290-18>.
10. Про затвердження Технічного регламенту щодо обмеження викидів летких органічних сполук унаслідок використання органічних розчинників у лакофарбових матеріалах для будівель та ремонту колісних транспортних засобів : наказ Мінекономрозвитку від 02.10.2018 № 1394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1228-18?lang=en>.
11. Про внесення зміни до пункту 2 Технічного регламенту щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив : Постанова КМУ від 22 грудня 2016 р. № 973. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613446>.
12. Порядок здійснення державного моніторингу у галузі атмосферного повітря: Постанова КМУ від 14 серпня 2019 р. № 827 «Деякі питання державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2019-%D0%BF>.
13. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту і Ради Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи від 21.05.2008 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950.
14. Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки «Якість атмосферного повітря». Короткий опис Директив ЄС та графіку їх впровадження: Проект ЄС. URL: <https://menr.gov.ua>.
15. Стандарти директив ЄС. URL: <http://ec.europa.eu/environment/>

air/quality/standards.html.

16. Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС : Розпорядженням КМУ від 15 квітня 2015 року № 371. URL: http://www.kmu.gov.ua/document/248103008/Dir_2008_50.pdf.
17. Керівництво щодо контролю забруднення атмосфери : РД 52.04.186-89. URL: <http://document.ua/rukovodstvo-po-kontrolyu-zagrjaznenija-atmosfery->.
18. Що таке щоденний індекс якості повітря? URL: <https://uk-air.defra.gov.uk/air-pollution/daqi?view=more-info>
19. Indices definition. URL: http://www.airqualitynow.eu/about_indices_definition.php.
20. Моніторинг якості атмосферного повітря: український та міжнародний досвід. [Аналітична записка] / Кольцов М., Шевченко Л. Київ: ГО «Фундація «Відкрите Суспільство», 2018. – 13 с.
21. Європейський Індекс якості повітря (EEA). URL: <http://airindex.eea.europa.eu/>.